

Tijdelijk ontheemd of definitief vertrokken?

De dilemma's van Oekraïense ontheemden

Anouk Pronk
Marina Ohanjanyan
Julia Soldatiuk-Westerveld
Huub Verbaten

Clingendael Rapport

Clingendael

Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen

REGIOPLAN

PARTNER VOOR MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Clingendael

Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen

Tijdelijk ontheemd of definitief vertrokken?

De dilemma's van Oekraïense ontheemden

Anouk Pronk
Marina Ohanjanyan
Julia Soldatiuk-Westerveld
Huub Verbaten

Clingendael Rapport
18 maart 2026

18 maart 2026

© Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'.

Coverfoto Poolse vrijwilligers koken soep in een wijk waar de stroom en verwarming zijn uitgevallen na recente Russische aanvallen op de civiele infrastructuur van Oekraïne, met temperaturen onder het vriespunt in Kyiv, Oekraïne, 3 februari 2026. © Thomas Peter/Reuters

Ongeautoriseerd gebruik van enig materiaal is een inbreuk op copyright, merkrecht, en / of ander recht. Indien een gebruiker materiaal wil downloaden van de website of van enige andere bron gerelateerd aan het Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen 'Clingendael' of Instituut Clingendael, voor persoonlijk of niet-commercieel gebruik, dan moet de gebruiker alle voorschriften en wetgeving voor copyright, merkrecht of overige gelijklopende kennisgevingen die zijn opgenomen en weergegeven in het oorspronkelijke materiaal in acht nemen.

Materiaal op de website mag worden gereproduceerd of openbaar gemaakt, verspreid of gebruikt voor publieke en niet-commerciële doeleinden, onder de voorwaarde dat Instituut Clingendael duidelijk als bron wordt vermeld. Toestemming voor gebruik van het logo van Instituut Clingendael is vereist. Deze toestemming kan worden verkregen door een mail te sturen aan de afdeling Communicatie van Instituut Clingendael via press@clingendael.org.

De hiernavolgende web link activiteiten zijn door Instituut Clingendael verboden en kunnen leiden tot inbreuk op merkrecht en copyright: links met oneigenlijk en ongeautoriseerd gebruik van het Clingendael logo in enige vorm, framing, inline links, of metatags, en hyperlinks of enige vorm van gebruik of toepassing van een link die de URL verbergt.

Over Instituut Clingendael

Het Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen 'Clingendael' is een toonaangevende denktank en academie op het gebied van internationale betrekkingen. Met onze analyses, trainingen en publieke debat willen we overheden, bedrijfsleven, ngo's en de samenleving in bredere zin inspireren en equiperen, om zo een bijdrage te leveren aan een veilige, duurzame en rechtvaardige wereld.

Over Regioplan

Regioplan is een onafhankelijk en deskundig onderzoeks- en adviesbureau. We hebben ruime ervaring in het uitvoeren van beleidsonderzoek op (onder meer) de thema's inclusie, diversiteit en integratie en opvang van vluchtelingen. Naast onderzoek op het snijvlak van de thema's diversiteit en integratie heeft Regioplan ook expertise op veel andere thema's waaronder jeugd(hulp), (toegang tot) zorg, leefstijl en duurzaamheid, onderwijs, veiligheid en werk en inkomen. Voor een uitgebreid overzicht van de relevante onderzoeken en methoden verwijzen we naar www.regioplan.nl.

Regioplan heeft diepte-interviews en een panel met Oekraïense ontheemden in Nederland uitgevoerd om het macro-onderzoek naar de afwegingen van Oekraïense ontheemden rond vestiging in Nederland en terugkeer aan te vullen.

The Clingendael Institute
P.O. Box 93080
2509 AB The Hague
The Netherlands

Volg ons op sociale media

 [@clingendaelorg](https://twitter.com/clingendaelorg)

 [The Clingendael Institute](https://www.linkedin.com/company/the-clingendael-institute)

 [The Clingendael Institute](https://www.facebook.com/TheClingendaelInstitute)

 [clingendael_institute](https://www.instagram.com/clingendael_institute)

 [Clingendael Institute](https://www.youtube.com/channel/UCB8U33333333333333333333)

Email: info@clingendael.org
Website: www.clingendael.org

Over de auteurs

Anouk Pronk is Research Fellow bij de EU & Global Affairs Unit van Clingendael.

Marina Ohanjanyan is Senior Research Fellow bij de Security Unit van Clingendael.

Julia Soldatiuk-Westerveld is Senior Research Fellow bij de EU & Global Affairs Unit van Clingendael.

Huib Verbaten is Senior Research Fellow bij de EU & Global Affairs Unit van Clingendael.

Contents

Samenvatting	1
Inleiding	2
2 De situatie in Oekraïne: migratie-intenties en terugkeermogelijkheden	3
2.1 Factoren van invloed op migratie-intenties en terugkeermogelijkheden	3
2.2 Recente ontwikkeling van de factoren van invloed op migratie-intenties en terugkeermogelijkheden	3
2.3 Impact op migratie-intenties en terugkeermogelijkheden en kritieke gebeurtenissen	20
3 De situatie in de EU: doormigratie en terugkeer	22
3.1 Factoren van invloed op doormigratie en terugkeer	22
3.2 Recente ontwikkeling van de factoren van invloed op doormigratie in de EU (+)	22
3.3 Impact op doormigratie en terugkeer	42
Conclusie	44

Samenvatting

De oorlog in Oekraïne gaat zijn vijfde jaar in. Beide partijen lijken op korte termijn over voldoende voortzettingsvermogen te beschikken om de oorlog voort te zetten. Rusland bleek niet in staat significante doorbraken te forceren op het slagveld, maar zette wel in op verhoogde aanvallen op met name de Oekraïense vitale infrastructuur. Hoewel hiermee de sombere verwachtingen voor de afgelopen winter leken uit te komen, hield Oekraïne wel stand, zij het met aanzienlijke financiële en militaire steun vanuit het Westen. Recentelijk zette Oekraïne zelfs een tegenoffensief in, en wist aanzienlijke hoeveelheden terrein terug te veroveren, waardoor de algehele Russische terreinwinst sinds 2022 erg beperkt is gebleven. Ondanks enkele pieken in de aantallen grensoversteken, lijkt de migratie lager te zijn gebleven dan verwacht, en kwamen er geen uitzonderlijk grote aantallen nieuwe ontheemden richting Europa op gang.

Een verlenging van de RTB is nog niet uitgesloten, al dan niet onder andere voorwaarden. De situatie in Oekraïne geeft immers geen reden om significante terugkeerbewegingen te verwachten en alternatieve statussen voor een situatie post-RTB blijven achter. Alleen Nederland en Polen hebben hun plannen voor een terugvaloptie voor alle ontheemden in hun land aangekondigd. Verder breiden landen vooral opties voor werkende ontheemden uit – waar in toenemende mate gebruik van wordt gemaakt. In Nederland gebeurt dit nog weinig. Blijven verdere terugvalopties achterwege, dreigen meer kwetsbare ontheemden tussen wal en schip te raken.

De terugkeerintenties van Oekraïense ontheemden blijven over het algemeen laag, vooral in landen die verder weg liggen van Oekraïne. Meer dan het voorzieningenniveau of status is vooral het toekomstperspectief op onderwijs en werk bepalend voor de wens om te blijven. Het verschil in inkomen voor en na vertrek weegt hierbij zwaar. Voor verblijf in Nederland vormt betaalbare huisvesting een belangrijk obstakel; veel ontheemden willen blijven, maar zien de woningmarkt als grootste belemmering. Tot slot vraagt toekomstig terugkeerbeleid om maatwerk. Factoren als familiesamenstelling, herkomstregio, leeftijd en mate van arbeidsmarktintegratie zijn bepalend voor de mogelijkheden voor een veilige en duurzame terugkeer.

Inleiding

De Russisch-Oekraïense uitputtingsoorlog zet onverminderd door, waarbij beide partijen vooralsnog over voldoende capaciteiten beschikken om niet in de acute problemen te komen wat betreft hun voortzettingsvermogen. De zeer sombere vooruitzichten voor de afgelopen winter zijn in zekere zin bewaarheid geworden, zij het zonder grootschalige nieuwe vluchtelingenstromen. De uitdagingen die de verhoogde Russische aanvallen voor Oekraïne hebben gevormd, in combinatie met de wetswijzingen die de regels rondom het vertrek van mannen tot en met 22 jaar versoepelden, hebben weliswaar tot verhoogde emigratiecijfers gezorgd, maar deze lagen nog altijd lager dan in 2024. Intussen heeft de bredere geopolitieke context rondom het conflict zich in toenemende mate laten gelden. De groeiende Amerikaanse focus op – en militaire betrokkenheid in – andere delen van de wereld (Venezuela, Iran) zorgt voor een verschuiving van internationale aandacht weg van Oekraïne. Daarnaast zorgen deze ontwikkelingen ook voor negatieve neveneffecten zoals stijgende olieprijsen – gunstig voor de Russische oorlogseconomie – en een toename in de vraag naar Amerikaanse luchtafweersystemen en munitie in het Midden-Oosten, die anders naar Oekraïne konden gaan. Dit is te lezen in hoofdstuk 2.

Hoofdstuk 3 gaat in op de ontwikkelingen rondom de Richtlijn Tijdelijke Bescherming (RTB). Deze loopt vooralsnog eind maart 2027 af, maar een verdere verlenging, al dan niet onder andere voorwaarden, is niet uitgesloten. Terugkeer is voor de meeste ontheemden nog geen optie. Hierom stapt een toenemend aantal ontheemden over op alternatieve statussen. Werkstatussen behoren voor veel ontheemden (nog) niet tot de mogelijkheden, gezien zij zich vaak in een precare situatie op de arbeidsmarkt bevinden. Verdere inzet op arbeidsmarktintegratie en sturing richting beter passend werk kan hier verandering in brengen. Meer dan het voorzieningenniveau is vooral het toekomstperspectief op onderwijs en werk bepalend voor de wens om te blijven. Daarbij verschilt de groep onderling sterk in intenties en voorwaarden voor terugkeer. Hierom wordt in dit hoofdstuk ook bekeken hoe terugkeerbeleid effectief aangepakt kan worden.

2 De situatie in Oekraïne: migratie-intenties en terugkeermogelijkheden

2.1 Factoren van invloed op migratie-intenties en terugkeermogelijkheden

Instituut Clingendael analyseert vier factoren die van invloed zijn op de migratie intenties en terugkeermogelijkheden van Oekraïners:

1. De **tijdsduur van het conflict**, waarbij een langere tijdsduur resulteert in de terugkeer van minder Oekraïense vluchtelingen naar Oekraïne;
2. De **intensiteit van de gevechtshandelingen**, waarbij een hogere intensiteit zorgt voor grotere vluchtelingenstromen en minder terugkeer naar het thuisland;
3. De **mate waarin Oekraïens grondgebied door Rusland bezet of door Oekraïne bevrijd wordt**, waarbij bezetting door Rusland het aantal vluchtelingen vergroot en terugkeer mogelijkheden verkleint, en vice versa;
4. En de **economische situatie in Oekraïne en de perspectieven voor wederopbouw**, waarbij een sneller economisch herstel de terugkeermogelijkheden voor Oekraïense vluchtelingen vergroot.

Zoals in Figuur 1 te zien is, zijn de vier factoren opgesplitst in een aantal indicatoren waarvan Clingendael de ontwikkeling volgt.

2.2 Recente ontwikkeling van de factoren van invloed op migratie-intenties en terugkeermogelijkheden

Tijdsduur conflict

De **strategische doelstellingen** van zowel Rusland als Oekraïne zijn grotendeels onveranderd gebleven. Hoewel het aantal diplomatieke initiatieven toeneemt, wijzen de onderliggende politieke posities en de dynamiek van de onderhandelingen erop dat een duurzaam akkoord op korte termijn onwaarschijnlijk blijft. In het licht van de meest recente ontwikkelingen, waaronder de gezamenlijke militaire aanval van de Verenigde Staten en Israël op Iran in februari-maart 2026 en de daaropvolgende escalatie in de regio, kan deze oorlog steeds minder los worden gezien van de ontwikkelingen in het Midden-Oosten.

Figuur 1 Factoren van invloed op migratie-intenties en terugkeermogelijkheden

De regering-Trump heeft in november 2025 een nieuwe diplomatieke impuls gegeven om **tot een akkoord te komen** door samen met Rusland een onderhandelingsvoorstel op te stellen.¹ Het oorspronkelijke plan van 28 punten werd na Europese en Oekraïense diplomatieke druk teruggebracht tot 20 punten, waarin de meest controversiële Russische eisen niet worden genoemd.² In de maanden daarna kwamen Oekraïense, Amerikaanse en Russische delegaties regelmatig bijeen voor onderhandelingsgesprekken in o.a. Abu Dhabi en Genève,³ waar specifieke aspecten werden besproken – zoals een mogelijke energie-gerelateerde wapenstilstand, afspraken over territoriale demarcatielijnen, de toekomst van de kerncentrale van Zaporizja, humanitaire kwesties en het gebruik van de bevroren tegoeden. De meest controversiële onderwerpen, namelijk territorium, veiligheidsgaranties en aansprakelijkheid, blijven echter onopgelost. De onderhandelingen vinden plaats volgens het principe van een “single undertaking”: niets is definitief besloten totdat over alle onderdelen consensus is bereikt. Tijdens de laatste onderhandelingsronde in Genève op 17–18 februari bereikten militaire vertegenwoordigers van Oekraïne, de VS en Rusland een voorlopige verstandhouding over de monitoring van een mogelijk staakt-het-vuren, met een mogelijke rol voor de VS daarin.⁴ Ook dit heeft echter nog niet geleid tot concrete politieke doorbraken.

De rol van de Verenigde Staten wordt steeds meer bepaald door binnenlandse politiek, zoals de aanloop naar de midterm-verkiezingen in november 2026, en door verschuivende buitenlandse prioriteiten, zoals de oorlog in het Midden-Oosten. In reactie op de Amerikaans-Israëlische, aanvallen, ging Iran over tot luchtaanvallen op buurlanden met Amerikaanse militaire aanwezigheid, wat leidde tot verstoringen in de Straat van Hormuz en stijgende olieprijsen.⁵ Deze hogere energieprijzen in combinatie met het (tijdelijk) opheffen van de Amerikaanse sancties op Russische olie versterken op korte termijn de Russische economie en beperken daarmee de bereidheid van Moskou om concessies te doen in onderhandelingen.

---

1 “Scoop: U.S. secretly drafting new plan to end Ukraine war,” *Axios*, 18 november 2025.

2 “U.S. peace plan for Ukraine trimmed to 19 points after revisions,” *Hromadske*, 24 November 2025.

3 Yang Tian, “Russia, Ukraine and US hold trilateral talks in Abu Dhabi,” *BBC*, 23 januari 2026.

4 Tim Zadorozhnyy, “US will be ‘primarily responsible’ for monitoring ceasefire in Ukraine, Zelensky reveals,” *The Kyiv Independent*, 20 februari 2026.

5 Scott Disavino, “Oil jumps to 2022 high on Iran war, falls after close as Russia sanctions in doubt,” *Reuters*, 10 maart 2026.

Diplomatieke signalen, zoals de Amerikaanse onthouding bij een recente Oekraïne-resolutie in de VN,⁶ wijzen op verschuiving in focus en wekken de indruk dat Oekraïne minder centraal staat in het Amerikaanse beleid. In werkelijkheid zijn de conflicten strategisch verbonden. Rusland levert militaire technologie en inlichtingen aan Iran. Tegelijkertijd zegt president Zelensky dat Oekraïne is gevraagd zijn ervaring met het onderscheppen van Iraanse Shahed-drones te delen. Het zou bereid zijn dat te doen in ruil voor voortgezette Amerikaanse militaire steun.⁷ Deze strategische verbinding maakt het steeds ingewikkelder om de conflicten afzonderlijk van elkaar te beschouwen – laat staan op te lossen.

Hoewel het **voortzettingsvermogen** aan zowel de Russische als de Oekraïense zijde de afgelopen maanden aan enige veranderingen onderhevig is geweest, was dit niet doorslaggevend voor de vooruitzichten van de oorlog. De Oekraïense strijdkrachten kampen nog altijd met ernstige tekorten aan manschappen, en lijken niet in staat de gehele frontlinie te bemensen, waardoor er gaten vallen die door Rusland m.n. in 2024-2025 benut werden voor beperkte territoriale winst (zie *Bezet/Bevrijd Gebied Oekraïne*).⁸ Daarbij leggen desertie en dienstontwijking verdere druk op de al aanwezige tekorten. Volgens een Britse schatting hebben 650.000 Oekraïense mannen sinds 2022 het land verlaten om het front te vermijden.⁹ In januari 2026 sprak de nieuwe Minister van Defensie Mychajlo Fedorov van twee miljoen Oekraïners die gezocht werden voor dienstontwijking, en 200.000 militairen met ongeoorloofde afwezigheid.¹⁰ Naast andere redenen, zoals de levensbedreigende risico's, psychologische druk van de oorlog, uitputting, en een tekort aan rotaties en materieel, draagt volgens veel waarnemers de rigide, Sovjetachtige cultuur binnen het leger – die ondanks vele innovaties (zie hieronder) nog altijd aanwezig is – bij aan een verminderde motivatie om te dienen.¹¹ Daarbij wordt bijvoorbeeld minder waarde gehecht aan een individueel leven, met bevelen die worden gezien als suïcidaal, en het

---

6 “[US abstains in UN vote voicing support for Ukraine](#),” *France 24*, 24 februari 2026.

7 James Landale, “[US asked Ukraine for help fighting Iranian drones, Zelensky says](#),” *BBC*, 5 maart 2026.

8 Constant Méheut en Olha Konovalova, “[Russia Is Finding the Gaps in Ukraine's Front Line](#),” *New York Times*, 30 januari 2026.

9 Adrian Blomfield et al., “[Why divided Ukrainians are refusing to fight](#),” *The Telegraph*, 14 augustus 2025.

10 Ivana Kottasová en Victoria Butenko, “[Ukraine's new defense chief reveals 200,000 soldiers have gone AWOL and 2 million are draft dodging](#),” *CNN*, 14 januari 2026.

11 Asami Terajima, “[Inside Ukraine's AWOL and military desertion crisis](#),” *Kyiv Independent*, 16 januari 2026.

niet rapporteren van slecht nieuws etc.¹² Een fenomeen, overigens, dat in veel grotere mate aanwezig is binnen de Russische strijdkrachten.¹³ Fedorov heeft in januari dan ook een grootschalige hervorming aangekondigd om 'het systeem te veranderen, hervormingen in het leger door te voeren, de infrastructuur aan het front te verbeteren, leugens en corruptie uit te bannen, leiderschap te stimuleren en een nieuwe cultuur van vertrouwen te creëren.'¹⁴ Fedorov heeft de reputatie van innovator, en lijkt serieus in te zetten op systemische veranderingen. Zijn plannen worden over het algemeen positief ontvangen. Echter, onderdelen van deze plannen zetten de minister op potentiële ramkoers met Commandant der Strijdkrachten Oleksandr Syrsky. Het is daarom nog te vroeg voor duiding over de kans van slagen.¹⁵

Daarnaast blijft Oekraïne afhankelijk van Westerse militaire en financiële steun. Europese NAVO-bondgenoten betalen voor de militaire steun van de VS, en de financiële steun komt nu nagenoeg ook volledig uit Europa (zie figuur 2), maar is niet zonder obstakels.¹⁶ Een recente illustratie is het Hongaarse veto op een financieel hulppakket van 90 miljard EUR dat uitliep op een hoogoplopende ruzie tussen Budapest en Kyiv. Voor het vrijgeven van dit pakket eist Budapest dat Oekraïne eerst de oliepijpleiding herstelt waarmee Hongarije goedkope Russische olie geleverd krijgt, die in januari beschadigd raakte door Russische drone-aanvallen.¹⁷

---

12 Natalia Yermak en Francis Farrell, "[As Ukraine's fate hangs in the balance, 'Soviet' command culture damages war effort](#)," *Kyiv Independent*, 27 maart 2025.

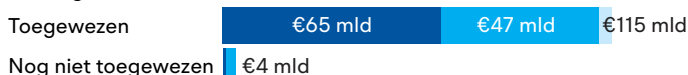
13 Joris van Bladel, "[The Unchanging Core: Russian Military Culture Examined through the Ukrainian War](#)", Geopolitics and Security Study Center (GSSC), 4 maart, 2024.

14 Mark van Harreveld, "[Flink aantal Oekraïense deserties; Offensieve capaciteit krijgt knauw](#)," *BNR*, 25 januari 2026.

15 Yermak en Farrell, "As Ukraine's fate hangs in the balance."; Mykyta Vorobiov, "[Man on a Mission: Ukraine's New Defense Chief](#)," *CEPA*, 24 februari 2026.

16 "[Ukraine support after 4 years of war: Europe steps up](#)," *Kiel Institut*, 11 februari 2026.

17 Sebastian Starcevic, "[EU still struggling to find solution to Hungary's veto of Ukraine's €90B lifeline](#)," *Politico*, 5 maart 2026.

Figuur 2 Steun aan Oekraïne vanuit de VS en Europa¹⁸**Verenigde Staten****Europa**

■ Militair ■ Financieel ■ Humanitair

Tegelijkertijd heeft Oekraïne sinds 2022 een enorme inhaalslag gemaakt in de eigen militaire productie, m.n. op gebied van drones en andere robotica, en sinds 2025 ook met massaproductie van artilleriemunitie.¹⁹ Volgens de Kyiv School of Economics Institute heeft de Oekraïense defensie-industrie sinds 2022 een meervoudige groei laten zien, met een projectie van 15 miljard USD voor 2025. Volgens het Defensie-Aanschaffbureau van Oekraïne is het aandeel van wapens, apparatuur en munitie dat bij Oekraïense producenten is gecontracteerd gestegen van 46% in 2024 naar 82% in 2025.²⁰ Oekraïne is zich dan ook aan het oriënteren op het verhogen van een gecontroleerde export van boventallige militaire productie, met plannen voor tien export hubs in Noord-Europa en de Baltische staten.²¹ Ook zoekt Kyiv samenwerking met bondgenoten – waaronder Nederland en Frankrijk – om gezamenlijke wapenproductie op te zetten of te verhogen.²²

Desalniettemin legden de Amerikaans-Israëlische aanvallen op Iran van februari 2026 een kritieke afhankelijkheid bloot. Ondanks de opgevoerde eigen productie, blijft Oekraïne voorlopig afhankelijk van in de VS geproduceerde wapens, met

18 Jonathan Masters en Will Merrow, "[Here's How Much Aid the United States Has Sent Ukraine](#)," *Council on Foreign Relations*, 23 februari 2026.

19 Bohdan Miroshnychenko, "[Engineers, missile strikes and high technology: can Ukraine produce more weapons in 2026?](#)" *Ukrainska Pravda*, 4 januari 2026.

20 "[Share of Ukrainian manufacturers in military procurement rises to 82%](#)," *Ministry of Defence of Ukraine*, 23 januari 2026.

21 Tomáš Hrivňák, "[Ukraine seeks share of EU arms-industry boom](#)," *EUobserver*, 12 februari 2026.

22 "[Ukraine and France move to launch joint arms production](#)," *Le Monde*, 9 februari 2026; "[Zelenskiy says Ukraine has unique drone experience, discusses joint production with Dutch PM](#)," *Reuters*, 8 maart 2026.

name luchtverdedigingssystemen en langeafstandsraketten.²³ Met de aanzienlijk toegenomen vraag naar deze wapens in het Midden-Oosten, ligt een tekort dan ook op de loer en bestaat er een reëel risico dat voorraden die anders naar Oekraïne hadden kunnen gaan, het land nu niet meer zullen bereiken.²⁴

Ondertussen lijkt Rusland volgens experts nog altijd in staat de militaire productie – met name tanks, drones, vliegtuigen en raketten – voldoende op peil te houden voor de voortzetting van de oorlog. Tegelijkertijd zijn er indicaties dat de groei die de Russische defensie-industrie met name in 2023 en 2024 liet zien, in 2025 is afgevlakt, bijvoorbeeld als het gaat om de productie van bepaalde onderdelen van wapensystemen en metaalproducten voor artillerie en munitie.²⁵ Eén recente analyse stelt dat een combinatie van “sancties, dure leningen en vertragingen in de betalingen” verzwakkend werkt op de industriële weerbaarheid van de Russische defensiesector.²⁶

Ook de Russische economie in den brede ondervindt de gevolgen van de aanhoudende druk van sancties en oorlogskosten. Door een combinatie van m.n. de lage olieprijs in 2025 aan de ene kant en de Amerikaanse sancties op de Russische oliegiëgant Rosneft en Lukoil aan de andere kant, lagen de staatsinkomsten uit energie in 2025 20% lager dan in 2024.²⁷ De Russische bevolking begint de gevolgen van deze ontwikkelingen steeds meer te voelen. Zo kampt bijvoorbeeld de energie- en verwarmingsinfrastructuur, na jarenlange, chronische onderbesteding en de huidige prioritering van de oorlogskas met grootschalige elektriciteits- en verwarmingsuitval, die honderden duizenden Russen de afgelopen maanden raakten. Desalniettemin is het niet erg waarschijnlijk dat deze ontwikkelingen het Kremlin snel van het oorlogspad afdrijven, aangezien grootschalig publiek protest vooralsnog uitblijft en er geen tekenen zijn van significante sociaal-politieke instabiliteit. Daarnaast vormt de duur en intensiteit van de oorlog in het Midden-Oosten een significante

---

23 Volgens SIPRI heeft Oekraïne in 2025 vliegtuigen, luchtafweersystemen, pantservoertuigen, artillerie, motoren, raketten en sensoren geïmporteerd. Zie: [Sipri Arms Transfer](#), geraadpleegd op 9 maart.

24 Paul McLeary et al., “Ukraine’s US air defenses are at risk in Iran war,” *Politico*, 11 maart 2026; Robert Person, “From Tehran to Donbas: What the Iran War Means for Russia and Ukraine,” *Foreign Policy Research Institute*, 6 maart 2026.

25 “Did Russia’s Defense-Sector Boom Peak in 2025?,” *The Moscow Times*, 26 december 2025.

26 Dylan Malyshev, “Russia analyst flags defense industry slowdown,” *Defence Blog*, 2 maart 2026.

27 Anastasia Stognei et al., “Russian oil income drops sharply as sanctions bite,” *Financial Times*, 29 januari 2026.

onzekerheid. Zolang dat conflict voortduurt en de olieprijsen omhoogdrijft, zal dit positief uitpakken voor de Russische economie.

Wat betreft mankracht lijkt Rusland nog altijd in staat de tekorten op het slagveld aan te vullen, al vergt dit steeds meer moeite. Vooral nog lukt het de Russische regio's om hun rekruteringsquota te halen, maar dit gaat gepaard met groeiende betalingen – die steeds zwaarder op de regionale budgetten drukken – en meer dwang.²⁸ Hoewel geruchten en speculaties over een potentiële nieuwe mobilisatie de ronde doen, blijft de officiële positie van het Kremlin dat dit niet nodig is.²⁹ Tegelijkertijd lijkt het wel voorbereidingen te treffen voor het geval dit toch moet gebeuren, zoals het digitaliseren van de oproepregisters, en een verbod op uitreis voor opgeroepen dienstplichtigen.³⁰

Het **maatschappelijke draagvlak** voor de voortzetting van de oorlog blijft zowel in Oekraïne als in Rusland grotendeels onveranderd. Een meerderheid van Oekraïners (57%) is nog altijd categorisch tegen een terugtrekking uit de Donbas (de twee meest oostelijke provincies van het land die sinds 2014 deels door Rusland worden bezet) in ruil voor Amerikaanse en Europese veiligheidsgaranties. Zo'n 36% is bereid dit wél te accepteren, zij het met enige aarzeling (zie figuur 3).³¹ Tegelijkertijd laten peilingen zien dat de steun voor een – niet nader gespecificeerde – onderhandelde oplossing toeneemt, terwijl steun voor een militaire oplossing afneemt.³² Deze dynamiek speelt wellicht ook binnen de Oekraïense politieke leiding. Zo zijn er berichten dat ook binnen het Oekraïense onderhandelings-team de meningen uiteen lopen, waarbij een deel van het team – onder leiding van hoofd van de delegatie en presidentiële stafchef Kyrylo Boedanov – open zou staan voor compromissen met betrekking tot controle over terrein in de Donbas.³³ Het aantal

---

28 Сергей Пивоваров, "[Российской армии пока удается набирать сотни тысяч людей для войны с Украиной — но это становится все труднее](#), (Het Russische leger slaagt er vooralsnog in om honderden duizenden mensen te rekruteren voor de oorlog in Oekraïne – maar dit wordt steeds moeilijker)" Meduza, 23 februari 2026.

29 "[Будет ли в России новая мобилизация: что известно на 7 марта 2026 года](#)," *Интересная Россия*, 7 maart 2026.

30 Сергей Пивоваров, "[Российской армии пока удается набирать сотни тысяч людей для войны с Украиной — но это становится все труднее](#), (Het Russische leger slaagt er vooralsnog in om honderden duizenden mensen te rekruteren voor de oorlog in Oekraïne – maar dit wordt steeds moeilijker)" Meduza, 23 februari 2026.

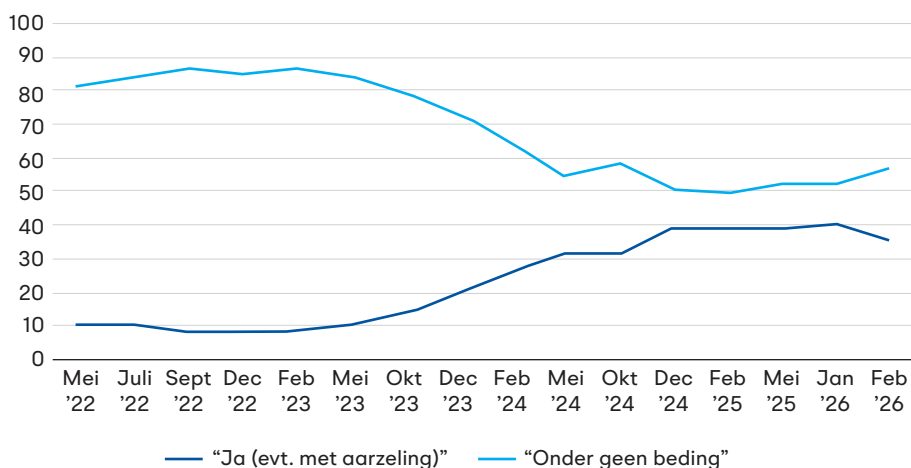
31 "[Majority of Ukrainians do not believe in success of current negotiations, oppose withdrawal of AFU from Donbas](#)," *Interfax-Ukraine*, 2 maart 2026.

32 "[Brief No. 1.3: What do Ukrainians think about current negotiation approaches? July-December 2025](#)," Mediation & Dialogue Research Center, geraadpleegd op 9 maart 2026

33 Simon Shuster, "[Zelensky Makes His Pitch to Trump](#)," *The Atlantic*, 12 februari 2026.

Oekraïners dat nog in Oekraïne woont en aangeeft het land te willen verlaten is echter sinds 2022 beperkt gegroeid, van 9,5% in 2022 naar 13-15% in 2023-2024.³⁴ Een meerderheid van de Oekraïense bevolking blijft geloven in de overwinning, hoewel dit de laatste maanden aanzienlijk is teruggelopen – van 80% in augustus naar 74% in oktober en 63% in december.³⁵

Figuur 3 Opiniepeilingen in Oekraïne: vredesonderhandelingen en territoriale ruil (Donbas) in ruil voor veiligheidsgaranties³⁶

In Rusland blijven peilingen onveranderd hoge steun voor de Russische strijdmacht in Oekraïne tonen (72% in februari 2026). Daarbij moet vermeld dat kritiek op het Russische handelen in Oekraïne gecriminaliseerd is, waardoor het moeilijk is dergelijke peilingen op waarde te schatten. Tegelijkertijd is

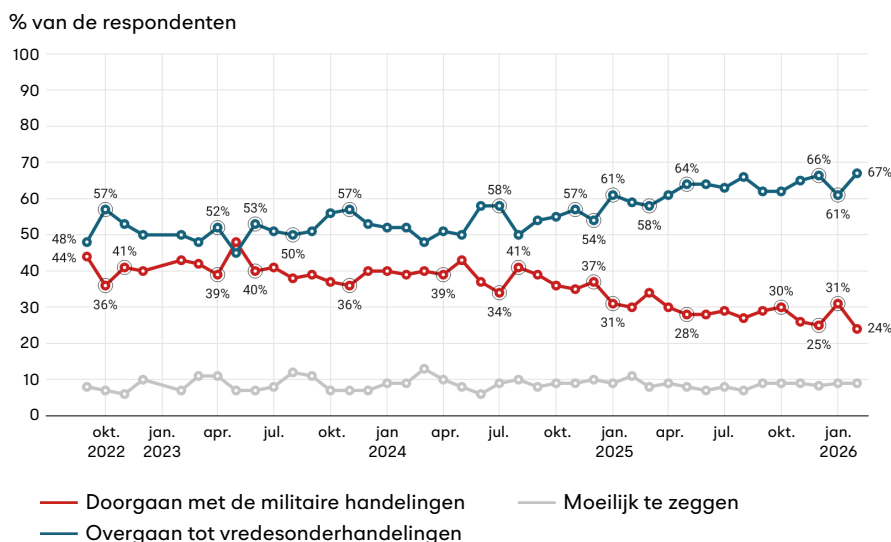
34 Christian Dustmann et al., [“Four Years On: What Gallup Data Reveal About Staying, Leaving, and Life Expectations in Ukraine,”](#) CReAM RFBerlin Report, 24 februari 2026.

35 “What do Ukrainians think about current negotiation approaches,” Mediation & Dialogue Research Center, geraadpleegd op 9 maart 2026

36 Anton Hrushetskyi, [“Perception of Negotiations and Attitude to the Offer to Exchange Donbas for Security Guarantees,”](#) Kyiv International Institute of Sociology, 2 maart 2026; Anton Hrushetskyi, [“Public Opinion in the Context of Russia’s Attempts to Plunge Ukraine Into Darkness and Cold,”](#) Kyiv International Institute of Sociology, 2 februari 2026; Anton Hrushetskyi, [“Dynamics of Readiness for Territorial Concessions and Impact of Interpreting ‘Territorial Concessions’,”](#) Kyiv International Institute of Sociology, 10 juni 2025.

er een groeiende meerderheid die vindt dat het tijd is om over te gaan tot vredesonderhandelingen (zie figuur 4).

Figuur 4 Peilingen Rusland. “Vindt u dat de militaire handelingen door moeten gaan, of dat de vredesonderhandelingen moeten beginnen?”³⁷

De binnenlandse politieke context speelt eveneens een rol. In Oekraïne leidde een corruptiecrisis vorig jaar tot meer aandacht voor de mate van machtsconcentratie rondom de president.³⁸ Deze discussie heeft geleid tot een assertievere rol van het parlement. Met name tijdens parlementaire zittingen begin februari heeft de oppositie nadrukkelijker de regering ter verantwoording geroepen.³⁹ Dit wijst erop dat, ondanks de uitzonderlijke omstandigheden van de oorlog, het maatschappelijke instinct voor het uitoefenen van *checks and balances* op de overheid nog altijd intact is. Dit is relevant voor het maatschappelijk draagvlak voor een eventueel staakt-het-vuren of een vredesakkoord: Oekraïners zullen

37 “Конфликт с Украиной в феврале 2026 года: внимание, поддержка российских вооруженных сил и идеи переговоров, мнение об оправданности и недопустимости ударов по украинской энергетической инфраструктуре, (Conflict met Oekraïne sinds februari 2026: aandacht, steun voor de Russische strijdkrachten en het idee van onderhandelingen, mening over gerechtvaardigheid en ontoelaatbaarheid van aanvallen op de Oekraïense energie-infrastructuur)” *Левая-Центр*, 3 maart 2026.

38 Veronika Melkozerova en Jamie Dettmer, “Ukraine corruption scandal explained: The \$100M plot rocking Zelenskyy,” *Politico*, 12 november 2025.

39 “The Verkhovna Rada could not consider any issue on February 12 due to a lack of votes,” *UNN*, 12 februari 2026.

niet alles accepteren en de onderhandelingsruimte voor president Zelensky is daardoor beperkt. In Rusland daarentegen blijft publieke betrokkenheid bij de onderhandelingen vrijwel nihil. De autoritaire politieke structuur bevordert maatschappelijke apathie en een overlevingsmentaliteit, waarbij veel burgers hopen dat de oorlog hen niet persoonlijk raakt.⁴⁰ Daarbij geldt ook dat door zijn vergaande controle over de Russische mediaomgeving het Kremlin in principe probleemloos een breed scala aan uitkomsten tot overwinning kan bestempelen.

Intensiteit van het conflict

Hoewel het totale aantal **gevechtshandelingen** in de afgelopen maanden niet aanzienlijk is veranderd in vergelijking met de periode ervoor (zie figuur 5), was er wel een significante toename van Russische (nachtelijke) luchtaanvallen. Zo schoot Rusland in februari 2026 113% meer raketten af dan in januari.⁴¹ De focus lag daarbij met name op de Oekraïense **energie-infrastructuur** (zie Figuur 6), terwijl er temperaturen van -18 werden gemeten. De gevolgen waren groot en schrijnend. Volgens burgemeester van Kyiv Vitaly Klitsjko verlieten alleen in januari al 600.000 bewoners (tijdelijk) de stad.⁴² Na een verzoek van Amerikaanse president Trump eind januari staakte Rusland tijdelijk dergelijke aanvallen, maar schakelde vervolgens over op het bestoken van met name logistieke infrastructuur.⁴³ Het verhoogde aantal raketaanvallen leidde in 2025 tot een toename van het aantal **burgerslachtoffers** in Oekraïne met 31% ten opzichte van het voorgaande jaar.⁴⁴ Begin maart waarschuwde de Oekraïense president Volodymyr Zelensky dat Rusland een nieuwe golf aan aanvallen voorbereidt, ditmaal op de Oekraïense waterinfrastructuur.⁴⁵

---

40 [“Predictable Continuity: Russians View Ukraine, US, EU Negatively, China Positively,”](#) *Russia Matters*, 5 februari 2026.

41 [“Ukraine war briefing: Starmer says Ukrainian experts will help shoot down Iranian drone attacks in Gulf,”](#) *The Guardian*, 2 maart 2026.

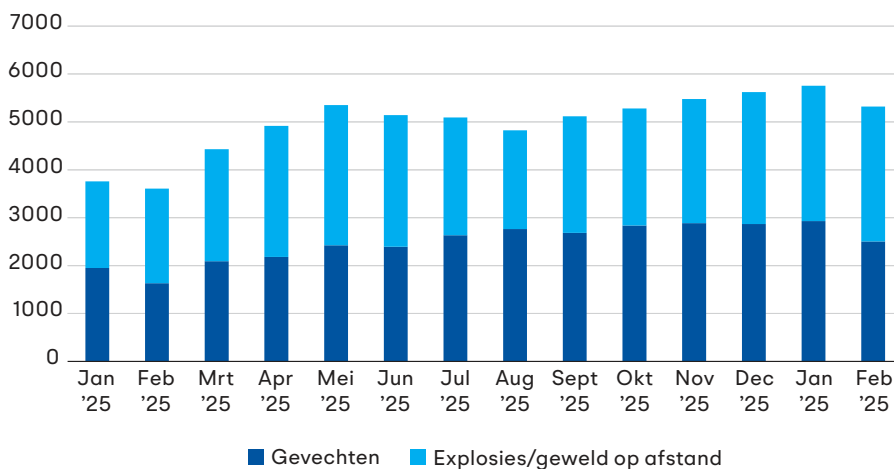
42 Hoewel het onduidelijk is in hoeverre dit om langdurig/definitief vertrek ging, en in hoeverre deze stroom ook over de Oekraïense grenzen trok, geeft dit cijfer wel de schaal van het probleem aan. Zie: Maxim Tucker, [“No power, -18C and Russian attacks – Kyiv faces ‘catastrophe’,”](#) *The Times*, 20 januari 2026.

43 Christopher Miller, [“Russia shifts focus to Ukraine’s transport routes,”](#) *Financial Times*, 2 februari 2026.

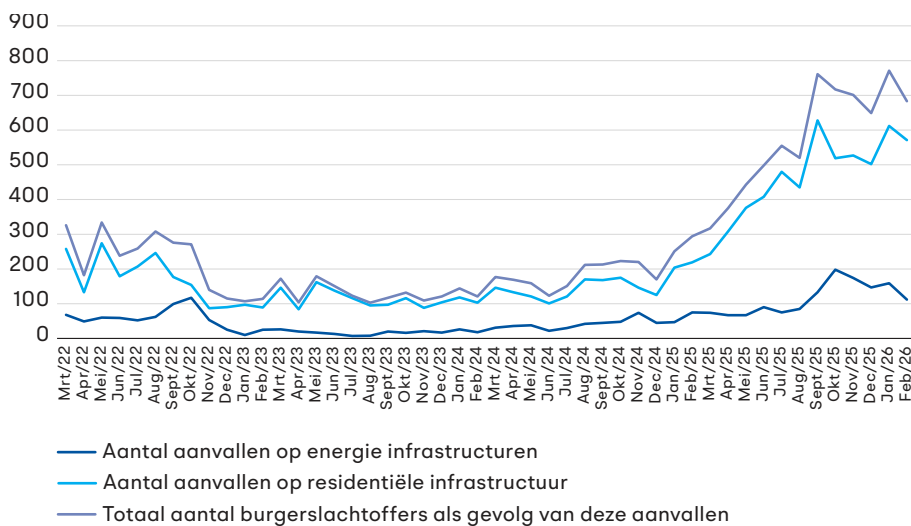
44 UNHR spreekt van 2.514 burgerdoden en 12.142 gewonden. Zie: [“2025 deadliest year for civilians in Ukraine since 2022, UN human rights monitors find,”](#) *United Nations Human Rights Monitoring Mission Ukraine*, 12 januari 2026.

45 [“Day 1,468: Russia preparing to target Ukraine’s water supply system in new wave of attacks, Zelensky says,”](#) *Ukraine Crisis Media Center*, 2 maart 2026.

Figuur 5 Het aantal geregistreerde gevechtshandelingen en explosies in Oekraïne van januari 2025 tot en met februari 2026⁴⁶

Figuur 6 Russische aanvallen op Oekraïense energie- en residentiële infrastructuur⁴⁷

46 Data tot en met 28 februari 2026. Zie: "Ukraine Conflict Monitor," ACLED.

47 Data tot en met 28 februari 2026. Zie: "Ukraine Conflict Monitor," ACLED.

Wat betreft **slachtoffers**, blijft het erg ingewikkeld om betrouwbare en nauwkeurige data te vinden. Mediazona spreekt van een 'conservatief minimum' van meer dan 201.000 bevestigde doden aan de Russische zijde.⁴⁸ Volgens een schatting van de Center for Strategic and International Studies (CSIS) uit januari lopen de verliezen aan de Russische kant tegen een totaal van 1.2 miljoen doden en gewonden. The Economist kwam in februari met een vergelijkbare schatting van tussen de 1.1 en 1.4 miljoen doden en gewonden.⁴⁹ Aan de Oekraïense zijde zou dit, volgens CSIS, tussen de 500.000 en 600.000 liggen.⁵⁰ Een analyse door de BBC zette het aantal Oekraïense doden op 200.000.⁵¹

Bezet/bevrijd Oekraïens gebied

Ondanks de langzame vorderingen van de Russische strijdkrachten hebben zich de afgelopen maanden geen grote, doorslaggevende doorbraken voorgedaan aan het front. De Oekraïense strijdkrachten zijn in toenemende mate dun gespreid over een frontlinie van 1000 kilometer, waardoor Rusland gebruik kan maken van de gaten die hier noodzakelijkerwijs vallen. Rusland zet daarbij in op een combinatie van grote aanvallen en infiltraties van kleine gewapende groepen die door de mager bemande Oekraïense posities heen glippen om kleine gebieden te bezetten en bruggenhoofden te slaan.⁵² In november en december 2025 boekten Russische strijdkrachten de meeste vooruitgang in Zaporizja en het naburige Dnipropetrovsk, waarbij ze zo'n 170km² innamen.⁵³ Desalniettemin lijken de Oekraïense linies niet in acuut gevaar van instorting. Zelfs met de **terreininnames** van november en december 2025 heeft Rusland, na de oorspronkelijke piek in 2022, slechts 1,5% van Oekraïens gebied veroverd (zie figuur 7).^{54, 55}

---

48 "[How many Russian soldiers died in the war with Ukraine](#)," Mediazona, 3 maart 2026.

49 The Economist, "[How Russia's fatalities compare with Ukraine's](#)", 23 februari 2026.

50 Seth G. Jones en Riley McCabe, "[Russia's Grinding War in Ukraine](#)," CSIS Briefs, 27 januari 2026.

51 Olga Ivshina, "[The Russian village that lost its men to war](#)", BBC, 20 februari 2026.

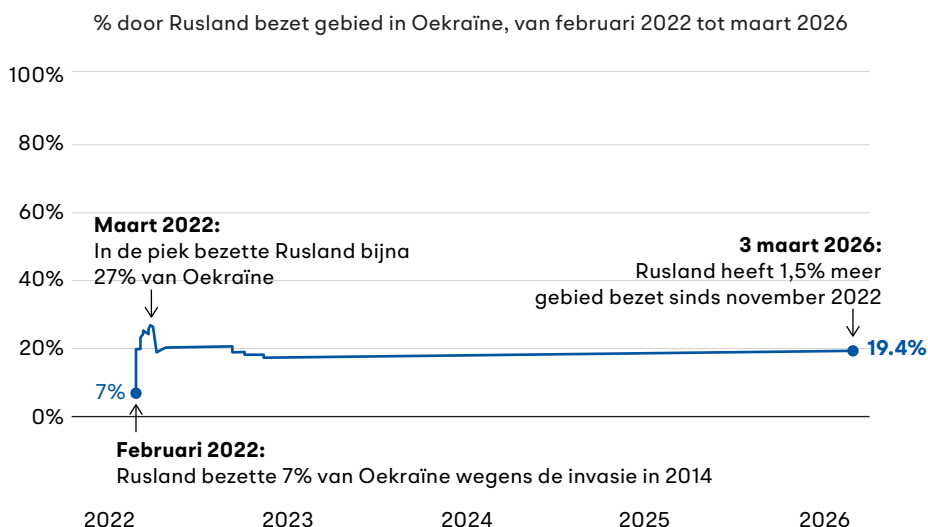
52 Cristian Vlas, "[Ukraine war situation update | 14 – 20 February 2026](#)," ACLED, 25 februari 2026.

53 Méheut en Konovalova, "Russia is Finding the Gaps."

54 Idem.

55 "[Washington Post: Putin is failing. These charts prove it.](#)," ISW, 4 maart 2026.

Figuur 7 Totaal door Rusland bezet gebied in Oekraïne⁵⁶

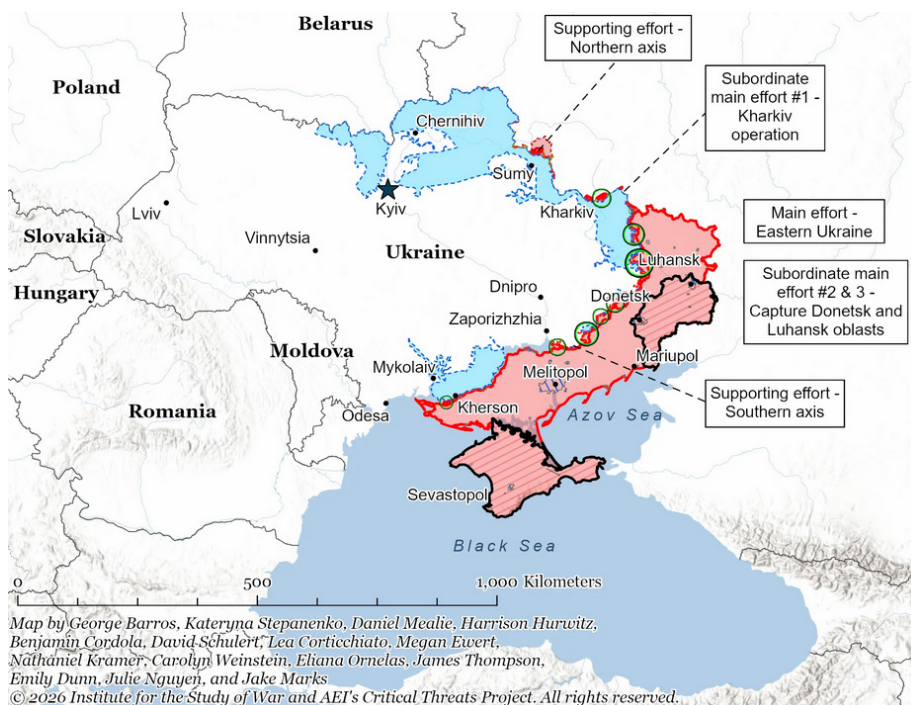
Oekraïne heeft over het algemeen een defensieve focus, maar zette medio december een tegenoffensief in Dnipropetrovsk en Zaporizja in. Sindsdien hebben de Oekraïense strijdkrachten terrein heroverd op Rusland, met name ten noorden van Huljaipole, in hetzelfde gebied. Eind februari kondigde de Oekraïense Commandant der Strijdkrachten Oleksandr Syrsky dat de Oekraïense strijdkrachten meer dan 400 km² hebben terugveroverd bij de kruising van Zaporizja en Dnipropetrovsk sinds eind januari, een trend die zich in maart lijkt voort te zetten. Commandant der Strijdkrachten Syrsky gaf recent aan dat de Oekraïense strijdkrachten voor het eerst sinds 2024 in een maand meer gebied hebben heroverd dan Rusland heeft kunnen veroveren.⁵⁷ De Russische gevechtscapaciteiten worden in de laatste maanden aangetast door problemen die zich voordoen op gebied van communicatie, als gevolg van het afsluiten van de Starlink verbindingen voor Rusland door SpaceX, en de Russische beslissing om Telegram te blokkeren. Beide communicatiemiddelen waren belangrijk voor het functioneren van de Russische strijdkrachten.⁵⁸

⁵⁶ Idem.

⁵⁷ Julia Struck, "[Ukraine Launches Offensive, Nearly Clears Dnipropetrovsk Region as Russia's Buffer Zone Plan Collapses](#)", Kyiv Post, 10 maart 2026.

⁵⁸ "[Ukraine Conflict Monitor: Interactive Russia-Ukraine war map](#)," ACLED, geraadpleegd op 9 maart

Figuur 8 Overzicht van door Rusland bezet (rood) en door Oekraïne bevrijd (blauw) per 2 maart 2026⁵⁹

Oekraïense economie en wederopbouw

De Oekraïense begroting staat nog steeds onder aanzienlijke druk, als direct gevolg van de aanhoudende oorlog. De belastingbasis krimpt en de economische activiteit blijft beperkt, terwijl de uitgaven aan defensie, sociale zekerheid en het herstel van de beschadigde energie-infrastructuur sterk toenemen. Internationale partners spelen een cruciale rol bij het dichten van de groeiende kloof tussen inkomsten en uitgaven. Dankzij omvangrijke externe financiële

59 "Russian Offensive Campaign Assessment," ISW, 2 maart 2026.

steun kan de Oekraïense overheid haar kernverplichtingen blijven nakomen, de macro-economische stabiliteit behouden en hervormingen voortzetten, ondanks begrotingstekorten van ongeveer 17–18% van het bbp in 2025.⁶⁰

De macro-economische situatie blijft op middellange termijn sterk afhankelijk van voortdurende externe financiering en politieke steun van internationale partners. Zonder langdurige en voorspelbare internationale steun vormen de kosten van de oorlog en de benodigde herstellinvesteringen een structureel risico voor de houdbaarheid van de fiscale positie van de staat.

Tegelijkertijd slaagt Oekraïne erin haar fiscale capaciteit geleidelijk te versterken. Voor 2026 worden de staatsinkomsten geraamd op circa 2,8 biljoen hryvnia (\$62,8 miljard), een stijging van ongeveer 16% ten opzichte van het jaar ervoor. Dit komt onder meer door betere belastinginning, hervormingen van de inkomstenbelasting en verdere digitalisering van het belastingstelsel. De overheidsuitgaven groeien echter nog sneller. Voor 2026 worden deze geraamd op ongeveer 4,7 biljoen hryvnia (\$104 miljard), waarvan het grootste deel naar defensie en veiligheid gaat.⁶¹ Hierdoor blijft ook het **begrotingstekort** aanzienlijk: ongeveer 1,9 biljoen hryvnia, of circa 19,3% van het bbp.

Voor 2026 wordt de economische groei van Oekraïne geraamd op 1,8–2,5% (IMF), met een mogelijk herstel naar ongeveer 5% in 2027 onder gunstige omstandigheden (Wereldbank). IMF verwacht dat de **inflatie** in 2026 zal dalen naar circa 7,5%, terwijl analyses van de EBRD en ECB wijzen op aanhoudend hoge maar geleidelijk dalende prijzen. De **werkloosheid** zou volgens het IMF afnemen tot ongeveer 10,2% in 2026, ten opzichte van ~11,6% in 2025.⁶² De **hryvnia** blijft relatief stabiel dankzij hoge internationale reserves, maar blijft gevoelig voor externe schokken. De exportgroei blijft beperkt door infrastructuurschade en handelsbeperkingen, hoewel enkele transportcorridors bijdragen aan herstel. Een recente gezamenlijke schatting van de Wereldbank, VN en EU raamt de kosten voor herstel en **wederopbouw** over de komende tien jaar op bijna \$588 miljard,⁶³ bijna drie keer het verwachte **BBP** van 2025.

---

60 Yuliya Markuts et al., "[Fiscal Digest 2025](#)", Kyiv School of Economics, 29 april 2025.

61 Oleksandra Myronenko, Bohdan Slutskyi, Yelezar Levchenko, "[Overview of the 2026 budget](#)", Centre for Economic Strategy (CES), 22 September 2025

62 International Monetary Fund (IMF), "[World Economic Outlook Update](#)", januari 2026.

63 Wereldbank, "[Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released](#)", 23 februari 2026.

Het grootste risico voor de fiscale stabiliteit van Oekraïne op middellange termijn is de afname en veranderende aard van **externe financiering**. Hoewel de totale externe financieringsbehoefte wordt geraamd op circa 44,7 miljard dollar in 2026, 39 miljard in 2027 en 29,5 miljard in 2028 (exclusief jaarlijkse schuldaflossingen van ongeveer 13 miljard dollar),⁶⁴ wijst de huidige steun op korte termijn op een dekking van een groot deel van deze behoeften. Toezeggingen voorzien in circa 45,6 miljard dollar aan externe financiering in 2026, 34,5 miljard in 2027 en 18,4 miljard in 2028, via onder meer de EU Ukraine Facility, ERA-instrumenten, IMF-steun en een nieuwe Ukraine Support Loan van ongeveer 90 miljard euro. Daarnaast wordt een nieuw IMF-programma van circa 8,1 miljard dollar voorbereid.⁶⁵ Op middellange termijn ontstaat echter een structurele uitdaging. Projecties wijzen op een scherpe daling van externe steun na 2027–2028, terwijl de aard van internationale financiering steeds meer verschuift naar programma's gekoppeld aan hervormingsvoorwaarden. Hoewel deze conditionaliteit bedoeld is om structurele hervormingen te stimuleren, kan de uitvoering onder oorlogsomstandigheden complex en politiek gevoelig zijn. Vertragingen – bijvoorbeeld door de remmende rol van sommige EU-lidstaten – of tekorten in externe financiering zouden de fiscale kwetsbaarheid van Oekraïne aanzienlijk vergroten en directe gevolgen hebben voor essentiële uitgaven, met name in sociale zekerheid en defensie.

Bovendien zijn de huidige projecties gebaseerd op een relatief optimistisch scenario waarin de oorlog in 2026 afneemt of eindigt. De realiteit blijft echter uiterst onzeker. Aanhoudende gevechten, dagelijkse beschietingen en verdere vernietiging van infrastructuur kunnen leiden tot lagere belastinginkomsten, tegenvallende economische groei en hogere uitgaven voor defensie en wederopbouw. Zelfs in een post-conflictscenario zullen de kosten voor het onderhouden van een grote krijgsmacht en het herstellen van kritieke infrastructuur naar verwachting hoog blijven. Dit betekent dat Oekraïne ook na de acute oorlogsfase waarschijnlijk langdurig afhankelijk zal blijven van internationale financiële steun.

De oorlog heeft niet alleen een militaire, maar ook een institutionele transformatie in Oekraïne versneld. Innovaties zoals de snelle ontwikkeling van

---

64 Yuliya Markuts, et. al., “[Fiscal Digest 2025](#)”, Kyiv School of Economics, 2026.

65 IMF, “[IMF Executive Board Approves US\\$8.1 Billion under an Extended Fund Facility \(EFF\) Arrangement for Ukraine](#)”, 26 februari 2026.

de drone-industrie zijn niet louter technologische successen, maar het resultaat van noodgedwongen aanpassing onder omstandigheden van schaarste.

Samenwerking tussen particuliere fondsen, producenten en de staat heeft nieuwe relaties tussen samenleving en overheid gecreëerd. Dit hybride model, waarin marktmechanismen en staatsstructuren samenkomen, draagt bij aan een flexibele en gedecentraliseerde oorlogseconomie. Beperkte toegang tot conventionele wapens stimuleert snelle innovatie: kleine commerciële drones werden van geïmproviseerde tools omgevormd tot de kern van een gestructureerde defensiemarkt ter waarde van miljarden dollars.⁶⁶ Inkoopprocedures werden aangepast om rigide hiërarchieën te omzeilen, waardoor vraag en productie direct gekoppeld zijn, een model dat soms wordt vergeleken met een “Amazon voor oorlog”.⁶⁷ Digitalisering en AI hebben bureaucratie verminderd en de staatscapaciteit geherconfigureerd: een centraal digitaal platform laat eenheden gevechtresultaten verifiëren, punten verdienen en materieel aankopen. Snelwerkende *feedback-loops* maken prestatiegebaseerde allocatie mogelijk en stellen de staat in staat frontlinies te beïnvloeden zonder uitsluitend te vertrouwen op traditionele commandostructuren.

2.3 Impact op migratie-intenties en terugkeermogelijkheden en kritieke gebeurtenissen

Tegen februari 2026 waren er ca. 5,9 miljoen Oekraïense ontheemden, waarvan 5,3 miljoen in Europa.⁶⁸ Hoewel in het najaar van 2025 de grensoversteken aan de Oekraïense grens afnamen in vergelijking met de zomermaanden, was er wel een toename van migranten die de energiesituatie als reden opgaven voor hun vertrek, naar aanleiding van de grootschalige Russische bombardementen van energie-infrastructuur. Dit is een blijvend risico, hoewel de impact op de levensomstandigheden van de Oekraïense bevolking met de komst van warmer weer wellicht minder hevig zal zijn. Als de verwachte intensivering van aanvallen op de waterinfrastructuur zich inderdaad voltrekt, dan zal dit naar verwachting een aanvullende impact hebben op de humanitaire situatie en algemene leefbaarheid van het land.

---

66 Antony Motkin, “[Investors Eye Ukraine’s Silicon Steppe](#)”, CEPA, 10 March 2026.

67 Tamara Rozouvan, “[Ukraine’s Brave1 launches ‘Amazon-style’ marketplace for purchasing defence equipment](#)”, Janes, 5 May 2025.

68 UNHCR, “[Ukraine Refugee Situation](#),” laatste update 19 februari 2026.

De huidige oorlogssituatie biedt geen vooruitzicht op grote veranderingen of aanzienlijke terugkeermogelijkheden op korte termijn. De verslechterde veiligheidssituatie rondom de jaarwisseling, in combinatie met nieuwe wetgeving die de regels voor vertrek van jonge mannen versoepelden, zorgden voor enigszins hogere emigratiecijfers dan verwacht, met totale emigratie over heel 2025 van 300.000 personen. Tegelijkertijd lag dit nog altijd aanzienlijk lager dan de 500.000 van 2024.⁶⁹ De Oekraïense wetswijziging van eind augustus 2025⁷⁰, die mannen tot en met 22 jaar toestond het land te verlaten, heeft grote impact gehad. In de drie maanden volgend op deze wijziging verlieten netto 96.000 mannen in deze categorie het land – naar schatting 1 op de 7 mannen in Oekraïne van deze leeftijdsgroep. Dit betrof bijna een derde van het geheel van netto-vertrek uit Oekraïne in het jaar 2025.⁷¹ Deze piek neemt sinds de jaarwisseling al enigszins af.⁷²

Met de veranderende internationale prioriteiten van de VS en de daarmee samenhangende brandhaarden lijkt het internationale politieke klimaat ook niet bevorderlijk voor een vredesovereenkomst of een duurzaam staakt-het-vuren op korte termijn. Militair bevinden beide partijen zich in een langdurige uitputtingsoorlog, en het lijkt erop dat met name het eigen – militaire, economische – voortzettingsvermogen de grootste factor zal zijn voor het al dan niet staken van gevechtshandelingen. Aangezien Rusland vooralsnog in staat lijkt de oorlog voort te zetten, en Oekraïne om zich, met steun van de bondgenoten, te verdedigen, biedt ook het onderhandelingsproces geen duidelijke kansen voor terugkeer van ontheemden.

Al met al blijft de situatie grotendeels vergelijkbaar met de voorgaande periode, zowel als het gaat om voortzettingsvermogen van Oekraïne en Rusland, als de verschuivende prioriteiten van grote spelers zoals de VS. Zolang deze voorwaarden blijven gelden, zullen zich naar verwachting ook in de migratiestromen geen grote veranderingen voordoen op korte termijn.

---

69 National Bank of Ukraine, "[Inflation Report](#)," januari 2026.

70 Verchovna Rada, "[Про внесення змін до Правил перетинання державного кордону громадянами України](#)" (Over het aanpassen van de regels mbt grenspassage door Oekraïense burgers)", 26 augustus 2025.

71 Iryna Ippolitova et al., "[Ukrainian refugees. Fifth wave of research](#)," CES, 26 februari 2026, p. 15.

72 Eurostat, "[Temporary protection for persons fleeing Ukraine - monthly statistics](#)," geraadpleegd 4 maart 2026.

3 De situatie in de EU: doormigratie en terugkeer

3.1 Factoren van invloed op doormigratie en terugkeer

In dit rapport onderzoeken wij verschillende factoren die van invloed zijn op de mogelijke doormigratie en terugkeer van ontheemden in Europa. Deze factoren zijn 1. Verblijf onder de Richtlijn Tijdelijke Bescherming (RTB), 2. Opties post-RTB, en 3. Banden en terugkeer. Deze factoren zijn opgesplitst in verschillende indicatoren waar wij de ontwikkelingen van monitoren, zie figuur 9.

De bevindingen uit de opvanglanden worden aangevuld met interviewresultaten van Regioplan (in blauw), die voor dit onderzoek 40 ontheemden in Nederland geïnterviewd hebben om zicht te krijgen in hun overwegingen rondom verblijf. Daarbij hebben zij onderscheid gemaakt tussen mensen met kinderen, recent aangekomen ontheemden, mensen met een langer verblijf in Nederland, en kwetsbaren.⁷³

3.2 Recente ontwikkeling van de factoren van invloed op doormigratie in de EU (+)

3.2.1 Verblijf onder de RTB

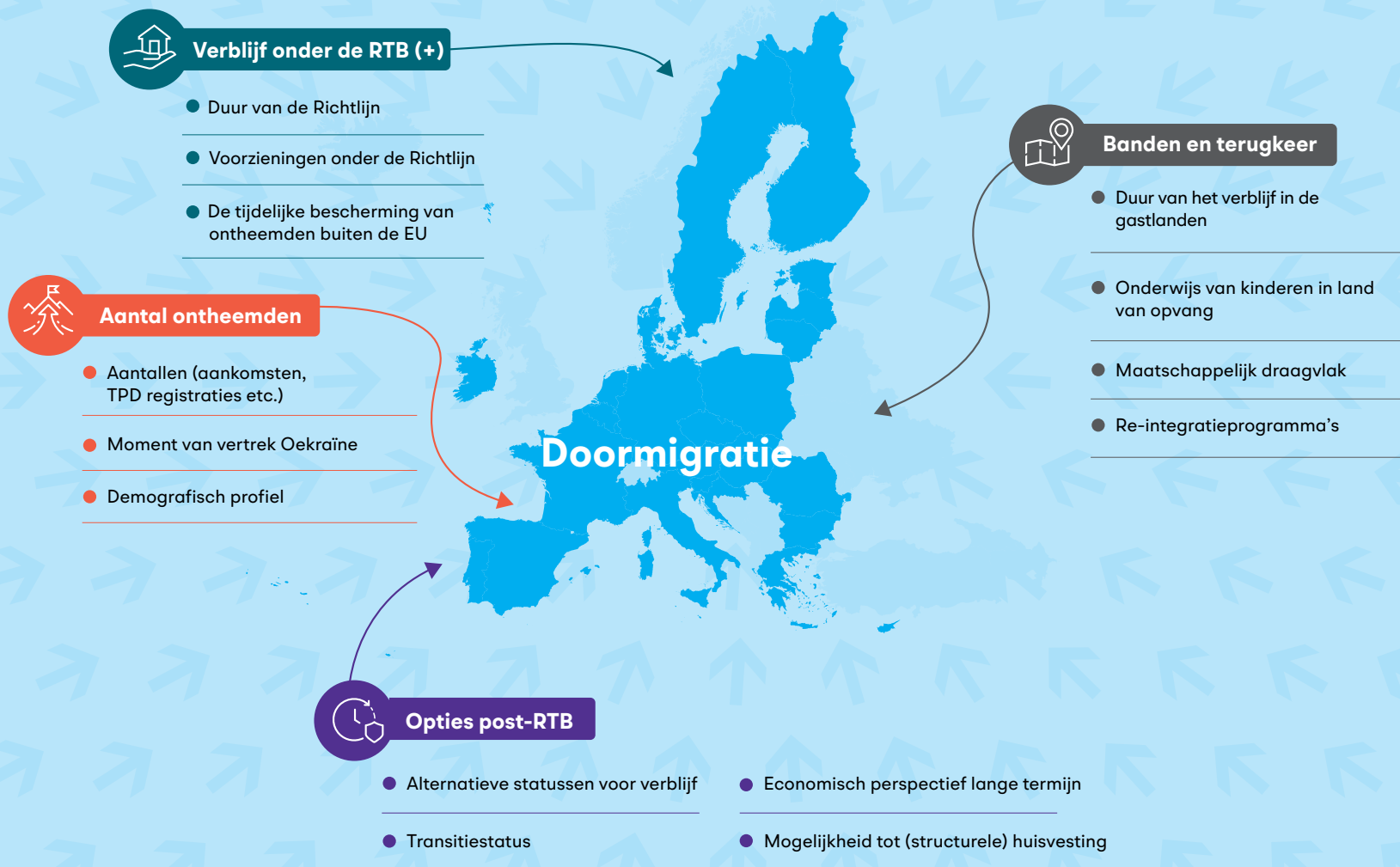
Eind januari 2026 verblijven 4,38 miljoen Oekraïense ontheemden onder de RTB in de EU. Duitsland, Polen en Tsjechië blijven de grootste opvanglanden en nemen samen ongeveer 60% van alle ontheemden op (Duitsland 28,8%, Polen 22,1%, Tsjechië 9,1%).⁷⁴ In relatieve aantallen vangt Tsjechië nog steeds het meest op, met 36 ontheemden per 1.000 inwoners, gevolgd door Polen (26,5) en Slowakije (25,8). Het EU-gemiddelde ligt op 9,7 per 1.000 inwoners. Voor Nederland blijft

---

73 Het rapport van Regioplan is te vinden als bijlage bij dit rapport: Lena Wevers et al., Zevende rapportageronde "Beschermingsopdracht voor Oekraïners in Nederland," Regioplan, maart 2026.

74 Eurostat, "[Temporary protection for persons fleeing Ukraine - monthly statistics](#)," 4 maart 2026.

Figuur 9 Factoren van invloed op doormigratie binnen de EU

dit aantal rond de 7 per 1.000 inwoners, wat neerkomt op ongeveer 3% van het totale aantal Oekraïense ontheemden in de EU.

Duur van de Richtlijn Tijdelijke Bescherming

Na de laatste verlenging van de RTB tot maart 2027 en de bijhorende Raadsaanbevelingen leek er geen nieuwe verlenging meer aan te komen. De aanbeveling moedigde lidstaten in plaats hiervan aan met nationale opties te komen, maar vooralsnog blijven deze opties veelal beperkt tot werkenden (zie paragraaf 3.2.2). Een nieuwe verlenging van de Richtlijn is dan ook niet uitgesloten, al kwam de EU-Oekraïne gezant, Ylva Johansson, recentelijk met het bericht dat *als* dit nogmaals zou gebeuren, de Richtlijn een andere omvang of duur zou krijgen.⁷⁵ Eerder sprak ook de Tsjechische overheid al steun uit over het inperken van de beschermingsomvang in de tijdelijke bescherming.⁷⁶

Ontwikkelingen van voorzieningen onder de Richtlijn

Met het oog op verdere zelfstandigheid van de Oekraïense ontheemden in de EU worden de voorzieningen rondom subsidies en opvang verder afgebouwd.⁷⁷ Kosteloze opvang wordt in veel landen alleen nog voorzien voor nieuwe aankomsten en kwetsbaren. Anderen moeten meebetalen, of zelf huisvesting regelen, veelal wel met mogelijkheden voor subsidie.⁷⁸ Het beperkte aanbod van betaalbare huisvesting levert op daarbij op verschillende plekken in Europa problemen op.⁷⁹

---

75 Nicoletta Ionta, [“Ukraine refugee protection scheme unlikely to continue as it is, says EU envoy,”](#) Euractiv, 4 maart 2026.

76 Vit Pohanka, [“Czechia seeks EU debate on scaling back temporary protection for Ukrainians,”](#) 25 februari 2026.

77 Met uitzonderingen: Tsjechië heeft voor zwangere vrouwen en werkende ouders de voorzieningen juist verbeterd. Ippolitova et al., [“Ukrainian refugees. Fifth wave of research,”](#) Centre for Economic Strategy (CES), 26 februari 2026, p. 18; EMN en OECD, [“Responsibilities and access to rights for beneficiaries of temporary protection,”](#) oktober 2026.

78 EMN en OECD, [“Responsibilities and access to rights,”](#) oktober 2026.

79 Giuseppe de Vita, [“Ukrainian Refugees Europe Policy Debate Intensifies – Brussels,”](#) Brussels Morning, 21 februari 2026.

De verhouding van ontheemden in collectieve opvang ten opzichte van eigen woningen ligt nog sterk uiteen. Waar in Nederland 38% van de ontheemden zelfstandig woonden, ligt dit aantal in Polen op 76%.⁸⁰ De bezettingsgraad van de opvanglocaties in Nederland zit al maanden tegen de limiet aan: 98.210 van de 98.440 gerealiseerde opvangplekken zijn bezet.⁸¹ Dit maakt dat ontheemden vaker worden geweigerd bij opvanglocaties wegens plaatsgebrek, waar recent ook de Nationale Ombudsman aandacht voor vroeg.⁸²

Uit de interviews van Regioplan blijkt dat Oekraïense ontheemden die langer in Nederland verblijven steeds duidelijker ervaren hoe krap en kostbaar de Nederlandse woningmarkt is. Hierdoor groeit het besef dat een goed betaalde, vaste baan noodzakelijk is om hier te kunnen blijven en in de (huur)kosten te kunnen voorzien.⁸³

In Duitsland worden maatregelen getroffen om Oekraïense ontheemden die na 1 april 2025 aan zijn gekomen niet langer het Bürgergeld aan te bieden, maar ontheemden (waar nodig met terugwerkende kracht) met asielzoekers gelijk te stellen in het voorzieningenniveau.⁸⁴ Duitse deelstaten,⁸⁵ NGOs en uitvoeringsinstanties hebben hun bedenkingen bij deze ontwikkeling, gezien de wetswijziging extra administratieve last zou veroorzaken en de integratie zou bemoeilijken.⁸⁶

---

80 Per 1 november 2025, CBS, "[Oekraïense vluchtelingen, 1 november 2025](#)," 5 februari 2026; Narodowy Bank Polski (NBP), "[The living and economic situation of migrants from Ukraine in Poland in 2025](#)," februari 2026, p. 31.

81 Per eind januari 2026: Rijksoverheid, "[Cijfers opvang vluchtelingen uit Oekraïne in Nederland | Opvang vluchtelingen uit Oekraïne](#)," geraadpleegd op 10 maart 2026; het Rijk doet aanvullende aanbevelingen, zoals het vermijden van grootschalige opvang voor kinderen en het creëren van aparte ruimtes voor vrouwen en kinderen: Rijksoverheid, "[Naslagwerk voor gemeentelijke opvang Oekraïense ontheemden](#)," 31 januari 2026.

82 Nationale Ombudsman, "[Nationale ombudsman en Kinderombudsman luiden noodklok Oekraïne opvang: menswaardige opvang in gevaar](#)," 9 december 2025.

83 Lena Wevers et al., "Beschermingsopdracht voor Oekraïners in Nederland," Regioplan, maart 2026.

84 Die Bundesregierung, "[Rechtskreiswechsel für ukrainische Geflüchtete](#)," 19 november 2025. In de meeste EU-landen worden ontheemden voor sociale bijstand gelijkgesteld met de staatsburgers. Frankrijk (en Noorwegen) stellen de voorzieningen juist gelijk met asielzoekers: EMN en OECD, "[Responsibilities and access to rights](#)," oktober 2026, p. 8.

85 Deutscher Bundestag, "[Bundesrat kritisiert Regelungen für ukrainische Geflüchtete](#)," 10 februari 2026.

86 Deutscher Bundestag, "[Sozialverbände gegen Rechtskreiswechsel für Ukrainer](#)," 23 februari 2026.

In Polen is de regering begonnen met het afbouwen van de speciale regeling rondom ontheemden, waarbij hun voorzieningen in lijn worden gebracht met reguliere migranten.⁸⁷ Dit is in lijn met de beleidsontwikkeling in bijvoorbeeld Zweden en Finland.⁸⁸

Maatschappelijk draagvlak

Over het algemeen zijn inwoners van de meeste EU-landen positief over het verwelkomen van ontheemden uit Oekraïne in de EU (zie figuur 10).⁸⁹ Bij nationale onderzoeken waarin wordt gevraagd naar opvang van ontheemden in dat land, vallen de cijfers gewoonlijk stukken lager uit. Zo ziet bijna de helft van de inwoners van Tsjechië de aanwezigheid van ontheemden als een bedreiging. Desondanks is de meerderheid het eens met de stelling dat Oekraïners, als zij de taal leren en werken, voor de lange termijn mogen blijven.⁹⁰ In Polen heeft het aandeel van de bevolking dat de opvang van ontheemden steunt, een dieptepunt bereikt; 46% is hierop tegen.⁹¹

---

87 In Polen ontvangt nu nog 50% financiële steun, dit betreft vooral kinderbijslag, maar dit betreft maar 12% van het totaalinkomen van Oekraïense vluchtelingen. Accommodatiesteun wordt daarbij alleen nog verstrekt aan specifieke kwetsbare groepen. Zie NBP, [“The living and economic situation of migrants from Ukraine in Poland in 2025,”](#) februari 2026, p. 28; Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, [“Projekt ustawy o wygaszeniu rozwiązań wynikających z ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz o zmianie niektórych innych ustaw,”](#) 20 januari 2026.

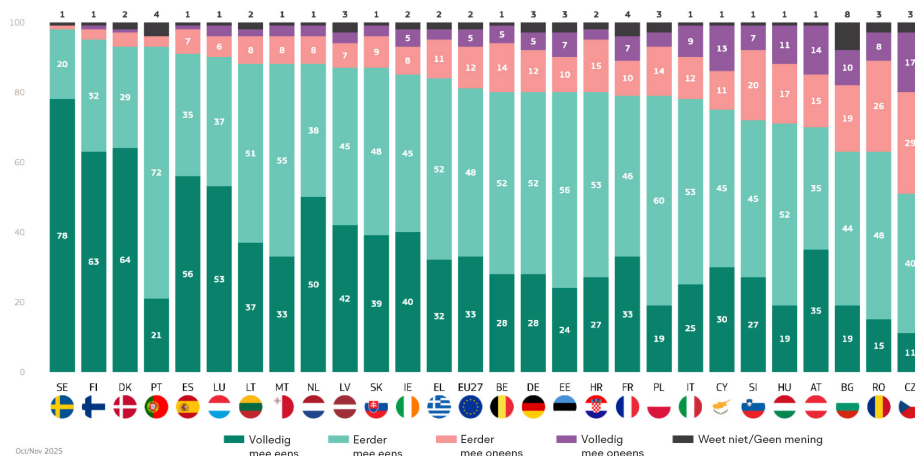
88 Åsne Danielsen en Vilde Hernes, [“Turning Scandinavian integration policies upside down? A comparative analysis of the Scandinavian governments’ responses to the influx of displaced persons from Ukraine,”](#) *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 6 november 2025.

89 EU, [“Standard Eurobarometer 104 – Autumn 2025 – EU’s response to the war in Ukraine,”](#) December 2025.

90 Daarbij is de houding ten opzichte van ontheemden ook iets positiever tov de eerdere uitvraag in 2025. Zie: STEM, [“Postoj Čechů k ukrajinským uprchlíkům i k pomoci napadené zemi se meziročně zlepšil,”](#) 16 februari 2026.

91 CBOS, [“Polish Public Opinion,”](#) januari 2026.

Figuur 10 % respondenten in EU-lidstaten dat het eens is met het toelaten van oorlogsvluchtelingen uit Oekraïne in de EU⁹²

In Nederland ligt dit precies andersom: een relatief klein aandeel (13%) staat negatief tegenover de opvang van Oekraïense vluchtelingen, wel vindt 22% dat er te veel ontheemden zijn opgevangen.⁹³ Veel gegeven redenen van de tegenstanders zijn de krapte op de woningmarkt en de relatief veilige gebieden in Oekraïne waar ontheemden volgens hen ook heen kunnen. Daarentegen is maar een op de vijf inwoners het eens met de stelling dat ontheemden die niet terug willen, zich definitief in Nederland mogen vestigen. Naar verwachting heeft dit vooral te maken met zorgen over de woningmarkt.⁹⁴

Bescherming buiten de RTB

In landen die niet gebonden zijn aan de RTB worden steeds meer beperkingen ingevoerd op het gebied van collectieve bescherming. Zo wil Denemarken⁹⁵ geen verblijfsvergunningen op basis van de speciale wet meer verstrekken aan

⁹² EU, [“Standard Eurobarometer 104 - Autumn 2025 - EU's response to the war in Ukraine,”](#) December 2025.

⁹³ 60% is (zeer) positief, 26% neutraal. IPSOS, [“Flitspeiling \(26e\) Vluchtelingen uit Oekraïne,”](#) 20 februari 2026.

⁹⁴ 74% van de inwoners denkt immers dat de komst van ontheemden meer krapte op de woningmarkt veroorzaakt, terwijl 53% ook mogelijkheden ziet voor de arbeidsmarkttekorten. IPSOS, [“Flitspeiling,”](#) 20 februari 2026.

⁹⁵ Denemarken is wegens zijn Europese opt-out op migratiebeleid niet gebonden aan de RTB.

personen afkomstig uit (relatief) veilige gebieden en aan mannen die niet zijn vrijgesteld van de dienstplicht. Deze maatregel geldt niet voor mensen die al bescherming hebben gekregen.⁹⁶

Wegens deze ontwikkelingen in Denemarken, maar ook wegens de toename van aankomsten van jonge Oekraïense mannen heeft ook Noorwegen zijn beleid verder aangescherpt.⁹⁷ Dit zorgt ervoor dat Noorwegen naast de reeds bestaande regionale uitzonderingen, ook mannen van 18 tot 60 wil uitsluiten van collectieve bescherming. Hiermee wordt het beleid strikter dan in Denemarken, dat in lijn met Oekraïense wetgeving 23 jaar als grens stelt. Uitzonderde personen kunnen wel een regulier asielverzoek indienen, maar tot nu toe zijn weinig hiervan ingewilligd.⁹⁸

Ook Zwitserland heeft regio's uitgezonderd voor het verkrijgen van de S-Status. Opvallend is dat Zwitserland hiervoor 7 'veilige' regio's heeft aangewezen, terwijl Denemarken en Noorwegen 14 herkomstregio's als veilig aanmerken.⁹⁹ Van de ontheemden die nu al in Europa verblijven komt ongeveer 9% uit de 7 regio's die door Zwitserland als veilig worden aangemerkt en is 24% afkomstig uit de door Noorwegen en Denemarken als veilig bestempelde 14 regio's (zie figuur 11).

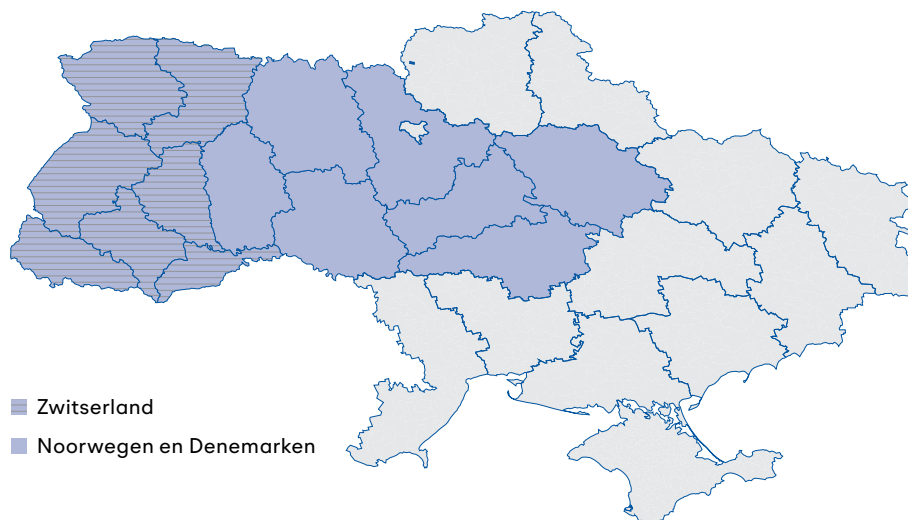
96 In april wordt het wetsvoorstel verwacht. Mannen die de dienstplichtige leeftijd al hebben bereikt zullen geen verlenging van hun status ontvangen: Udlændinge- og Integrationsministeriet, "[Regeringen vil justere opholdsreglerne for visse fordrevne fra Ukraine](#)," 26 februari 2026.

97 Government of Norway, "[The government proposes restrictions for Ukrainian men](#)," 26 februari 2026.

98 Ibid.

99 Norwegian Directorate of Immigration, "[More areas excluded from the right to collective protection](#)," 13 januari 2026; News Service Bund – The portal of the Swiss government, "[No lifting of protection status S](#)," 8 oktober 2025.

Figuur 11 Regio's door Zwitserland, Noorwegen en Denemarken als veilig aangemerkt¹⁰⁰

Het Verenigd Koninkrijk, dat zijn *Ukraine Permission Extension* (UPE) scheme al had stopgezet voor nieuwe aankomsten, heeft na de initiële periode van 18 maanden, nog een verlenging van een extra 24 maanden toegestaan.¹⁰¹ De Verenigde Staten, waar ontheemden onder de *Temporary Protected Status* (TPS) tot oktober 2026 kunnen verblijven heeft sindsdien geen update gegeven. Wel hebben ze voor vrijwel alle landen behalve Oekraïne de bescherming onder TPS stopgezet.¹⁰²

100 Kaart gemaakt met [Mapchart](#). Belangrijk wel hierbij te overwegen dat deze regels alleen op nieuwe aankomsten betrekking hebben, waar de herkomstregio's anders verdeeld kunnen zijn: UNHCR, "[Demographics and places of origin of refugees from Ukraine: UNHCR estimates \(nov-2025\)](#)," 30 november 2025; Norwegian Directorate of Immigration, "[More areas excluded from the right to collective protection](#)," 13 januari 2026; State Secretariat for Migration SEM, "[Questions and answers for refugees from Ukraine](#)," geraadpleegd 10 maart 2026.

101 Home Office, "[Explanatory memorandum to the statement of changes in the Immigration Rules: HC 1691, 5 March 2026 \(accessible\)](#)," 5 maart 2026.

102 Sinds 2026 is deze status ingetrokken voor personen uit Haïti, Somalië, Ethiopië en Zuid-Sudan. Zie: U.S Citizen and Immigration Services, "[Temporary Protected Status](#)," geraadpleegd op 13 maart 2026.

3.2.2 Opties post-RTB

Economisch perspectief

Hoewel de arbeidsparticipatie verder verbetert in Europa, blijft de grootste uitdaging dat veel ontheemden nog onder hun opleidings- en ervaringsniveau werkzaam zijn. Vooral met het zicht op de mogelijkheden post-RTB en de ontwikkelingen rondom afbouw van de voorzieningen is het van belang de ontwikkelingen, de factoren van impact en de *best practices* nader te bekijken.

Naar schatting is gemiddeld 57% van de ontheemden in Europa aan het werk, waarvan 60% onder hun eigen opleidingsniveau.¹⁰³ Hierbij tonen landen dichterbij Oekraïne hogere werkgelegenheidscijfers, terwijl het aantal dat werkt in Noord- en Midden-Europa gemiddeld lager ligt.

Het beheersen van de lokale taal blijft daarbij de doorslaggevende factor voor het hebben van werk. Dit geldt nog sterker voor werk op niveau – hier verbetert een gevorderd taalniveau de kansen met 17-20%.¹⁰⁴

Interviews in Nederland tonen aan dat onzekerheid over verblijfsstatus, gebrek aan perspectief, psychische klachten of de verwachting dat terugkeer onvermijdelijk is ervoor zorgen dat investeringen in taal en integratie beperkt blijven. Sommige respondenten leren bewust geen Nederlands omdat zij ervan uitgaan dat hun verblijf tijdelijk is en kiezen er dan bijvoorbeeld wel voor om Engels te leren. Respondenten met meer perspectief op verblijf of werk zetten doorgaans actiever stappen in Nederland. Zij volgen taalonderwijs, opleidingen of doen vrijwilligerswerk, bouwen sociale contacten op met Nederlanders en zijn bezig met vestiging, zoals het zoeken naar huisvesting of het verkennen van opleidingsmogelijkheden.¹⁰⁵

---

103 Waarvan 5% als zelfstandige werkt: UNHCR, "[Labor market integration of Ukrainian refugees in Europe: Employment gaps, skill mismatches and economic gains](#)," 29 januari 2026.

104 UNHCR, "[Labor market integration of Ukrainian refugees in Europe](#)," 29 januari 2026, p. 9; 39% van de Oekraïense ontheemden in de opvanglanden bezit taalniveau B1 of hoger, en iets meer dan de helft bezit een minimaal taalniveau. Jongeren en personen die eerder aankwamen hebben een aanzienlijk beter taalniveau: Ippolitova et al., "[Ukrainian refugees. Fifth wave of research](#)," CES, 26 februari 2026, p. 36.

105 Lena Wevers et al., "Beschermingsopdracht voor Oekraïners in Nederland," *Regioplan*, maart 2026.

Over het algemeen zijn mannen, jongeren, personen die langer in het gastland verblijven en personen met enige vervolgopleiding vaker aan het werk.¹⁰⁶ Ook het vinden van passend werk gaat jongeren en mannen beter af.¹⁰⁷

Een veelgenoemde verklaring hiervoor is dat vrouwen vaker verantwoordelijk zijn voor zorgtaken, terwijl kinderopvang in veel opvanglanden schaars of duur is. In Oostenrijk hebben taallessen die goed te combineren waren met deze zorgtaken aantoonbaar effect gehad: meer vrouwen zijn daardoor aan het werk gegaan.¹⁰⁸

Ook het type aangeboden werk speelt een rol – zo zijn in Polen veel ontheemden werkzaam in de industriële sector – een sector waar gemiddeld meer mannen actief zijn.¹⁰⁹ In tegenstelling tot Polen is er in bijvoorbeeld Scandinavië vooral veel vraag naar hooggeschoold werk, wat een langzamer opkomende arbeidsmarktparticipatie kan helpen verklaren.

In Nederland ligt de werkgelegenheid van Oekraïense ontheemden met 62% hoger dan in de meeste buurlanden. Opvallend genoeg is er hier, in tegenstelling tot veel andere landen, vrijwel geen verschil in de werkgelegenheidscijfers tussen mannen en vrouwen. Wel werken vrouwen hier vaker parttime. Een groot deel van de werkende ontheemden in Nederland bevindt zich in een preciaire positie op de arbeidsmarkt. Veel zijn werkzaam als oproepkracht of uitzendkracht, en maar 15% heeft een contract voor onbepaalde tijd.¹¹⁰

---

106 UNHCR, "[Labor market integration of Ukrainian refugees in Europe](#)," 29 januari 2026; Verschillende nationale onderzoeken ondersteunen deze bevindingen ook. Zo is in Denemarken 57% van de personen in werkgerechtigde leeftijd per november 2025 aan het werk. Dit ligt vele malen hoger bij mannen dan bij vrouwen, en is vooral hoog bij personen die 2-4 jaar in Denemarken verblijven: Det Nationale Integrationsbarometer, "[Hvor mange er i arbejde?](#)," geraadpleegd februari 2026; Ook in Polen hebben vrouwen meer moeite kwalificaties in te zetten en werken dan ook vaker onder eigen niveau: NBP, "[The situation of migrants from Ukraine in Poland in 2025](#)," februari 2026, p. 27.

107 UNHCR, "[Labor market integration of Ukrainian refugees in Europe](#)," 29 januari 2026; Yuliya Kosyakova et al., "[Deutliche Fortschritte bei der Arbeitsmarktintegration ukrainischer Geflüchteter](#)," IAB, maart 2026.

108 Österreichischer Integrationsfonds (ÖIF), "[Ukrainische Bevölkerung in Österreich](#)," 20 februari 2026.

109 NBP, "[The situation of migrants from Ukraine in Poland in 2025](#)," februari 2026, p. 45.

110 CBS-data nov 2025 in Lena Wevers et al., "Beschermingsopdracht voor Oekraïners in Nederland," Regioplan, maart 2026.

De mismatch tussen skills en de arbeidsmarkt, vooral hoog onder universitair geschoolden, zorgt voor grote verschillen in salaris met de lokale bevolking, in Europa gemiddeld 40%. De resultaten voor Nederland zijn iets lager – hier ligt het salarisverschil rond de 35%.¹¹¹

Voor een deel van de werkende ontheemden is het salaris dan ook niet voldoende om hun kosten te dekken, zo is in Duitsland 41% van de werkenden nog steeds afhankelijk van aanvullende subsidies.¹¹² Wel lijken de jobcentra in Duitsland de arbeidsparticipatie te hebben geholpen, en worden ontheemden bij langer verblijf vaker als vakkracht aangenomen.¹¹³ Juist hierom wijzen experts op het risico van de voorgestelde Rechtskreiswechsel (het afstappen van het Bürgergeldsysteem, zie par. 3.2.1) wat deze integratie kan tegenwerken.¹¹⁴

Uit de interviews van Regioplan blijkt dat de meeste mensen die hier al langer verblijven betere arbeidsomstandigheden ervaren, zoals een hoger salaris, gunstigere werktijden en -belasting en een betere werk-privébalans. Enkele respondenten voelen frustratie dat het niet lukt om een baan te vinden op hun oude functieniveau, maar op dit moment ervaren ze het salaris alsnog als voldoende en hebben ze nog hoop op een betere baan. Vooral personen met schoolgaande kinderen zijn gemotiveerd beter passend werk te vinden om zo huisvesting te kunnen regelen en stappen te zetten richting permanent verblijf.

UNHCR roept gastlanden op het economisch potentieel van deze groep beter te benutten door niet alleen te ondersteunen bij het vinden van werk, maar juist ook bij het helpen naar passend werk. Vooral in landen waar de arbeidsparticipatie van ontheemden al hoog is kan dit grote effecten hebben op de economische bijdrage.¹¹⁵ In Nederland werkt de SER momenteel aan een praktisch advies om precies die aansluiting met de arbeidsmarkt te verbeteren.¹¹⁶

---

111 UNHCR, "[Labor market integration of Ukrainian refugees in Europe](#)," 29 januari 2026, p. 7.

112 Kosyakova et al., "[Deutliche Fortschritte bei der Arbeitsmarktintegration](#)," IAB, maart 2026.

113 Bundesagentur für Arbeit "[Migrationsmonitor – Deutschland und Länder, Januar 2026](#)," Tabel 2.5.

114 De succesvol gebleken arbeidsbureaus zijn dan immers niet meer verantwoordelijk voor het integratieproces. In plaats hiervan zullen ontheemden onder het Federaal Agentschap voor Werkgelegenheid vallen voor zaken rondom integratie. Zie: Kosyakova et al., "[Deutliche Fortschritte bei der Arbeitsmarktintegration](#)," IAB, maart 2026; Deutscher Bundestag, "[Sozialverbände gegen Rechtskreiswechsel](#)," 23 februari 2026.

115 UNHCR, "[Labor market integration of Ukrainian refugees in Europe](#)," 29 januari 2026.

116 Berber Bijma, "[Werk voor statushouders en Oekraïense ontheemden: 'Mensen willen bijdragen, laten we zorgen voor perspectief'](#)," SER, 3 maart 2026.

Alternatieve statussen

Opvanglanden bereiden zich in verschillende mate voor op alternatieven voor tijdelijke bescherming. In Europa bieden 9 landen speciale opties of regels voor ontheemden onder tijdelijke bescherming om over te stappen op een alternatieve status.¹¹⁷ Dit betreft vaak (speciale) werkstatussen, al dan niet onder minder strikte vereisten.¹¹⁸

Volgens het *Centre of Economic Strategy* bezit 21% van de ontheemden, ook zij buiten Europa, een alternatieve status om in het gastland te blijven. Vooral in de Verenigde Staten (33%), Italië (32%) en Tsjechië (28%) lieten veel respondenten weten een optie gereed te hebben. Gemiddeld is 26% van het totaal van plan op de korte termijn een alternatieve status te regelen.¹¹⁹

Wat betreft nationale ontwikkelingen valt Frankrijk op in de statistieken. Meer dan een kwart van de Oekraïners die onder Tijdelijke Bescherming vielen en nog in het land aanwezig zijn is overgestapt op een alternatieve status. 17% heeft andersoortige bescherming gekregen voor 4 jaar, 4% is nog bezig met een asielaanvraag, en 7% heeft een niet-humanitaire verblijfsvergunning aangevraagd, zoals een werkvisum.¹²⁰

Tsjechië heeft de speciaal voor ontheemden opgestelde ZDP-status¹²¹ voor 15.000 van de 80.000 aanvragen goedgekeurd. Wegens de grote belangstelling is deze mogelijkheid voor een tweede keer opengesteld.¹²² Gezien strikte

---

117 EMN en OECD, "[Responsibilities and access to rights](#)," oktober 2026.

118 Zoals in Slowakije: Eurostat en EMN, "[Country factsheet Slovakia](#)," december 2025; Slo-Lex, "[404/2011 Z. z.](#)," 16 maart 2026.

119 Ippolitova et al., "[Ukrainian refugees](#)," CES, 26 februari 2026.

120 Dit heeft te maken met het beleid waarin bij verlenging van rechtswege beoordeeld wordt of een ontheemde recht heeft op een meer permanente status. In 2024 vroegen 13.269 Oekraïners in Frankrijk om asiel, in 2025 waren dit er 11.677 – de grootste groep van alle nationaliteiten. Het erkenningspercentage van Oekraïense burgers in Frankrijk is 91.5%: Direction générale des étrangers en France, "[Les demandes d'asile](#)," 27 januari 2026. Direction générale des étrangers en France, "[Présence des Ukrainiens adultes ayant une autorisation de séjour en France](#)," 23 februari 2026; EMN en OECD, "[Responsibilities and access to rights](#)," oktober 2026.

121 De Speciale Langdurige Verblijfsvergunning (ZDP) is geïntroduceerd als een overgangsroutte voor economisch zelfredzame Oekraïense ontheemden. Voor meer info, zie ook: Anouk Pronk et al., "[Geen weg terug? Oekraïense ontheemden tussen hoop en realiteit](#)," november 2025, p. 40.

122 Oficiální informační portál pro cizince Ministerstva vnitra České republiky, "[Нове виявлення інтересу та процес отримання спеціального дозволу на довгострокове перебування \(ZDP\) у 2026 році](#)," 16 februari 2026; EMN en OECD, "[Responsibilities and access to rights](#)," oktober 2026.

inkomens- en verblijfsseisen zal wederom een groot aantal ontheemden niet in aanmerking komen. De periode onder de RTB telt na verkrijging van deze status voor de helft mee om voor permanent verblijf in aanmerking te komen. Kroatië rekent na overstap op een alternatieve status deze periode zelfs volledig mee.¹²³

In Polen zijn al meer dan 125.000 ontheemden overgestapt op een andere verblijfsstatus op basis van bescherming, werk, of familiebanden.¹²⁴ Dit kan niet los worden gezien van de hoge werkgelegenheid van ontheemden (75%) en het grote aantal Oekraïners dat al voor 2022 als arbeidsmigrant naar Polen vertrok.¹²⁵

De CUKR-status, een Poolse omnibusstatus voor ontheemden zonder strikte arbeidsmarktvereisten, staat nog steeds *on hold*. Naast Polen heeft alleen Nederland tot dusver concrete plannen bekendgemaakt voor alternatieven voor de gehele groep ontheemden.

In Nederland betreft het langetermijnbeleid rondom opvang van ontheemden uit Oekraïne na het einde van de RTB een tijdelijke verblijfsvergunning van drie jaar, na intrekking van het uitstaande asielverzoek. Dit transitiedocument biedt na een overgangsperiode vergelijkbare rechten en plichten als voor andere inwoners. Het kabinet wil dat ontheemden in deze periode actief moeten kunnen deelnemen aan de samenleving via arbeidsparticipatie en onderwijs.

Wat betreft onderwijs is vooral in het primair onderwijs de participatie hoog: 98% van de leerplichtige Oekraïense kinderen staat ingeschreven. Bij het voortgezet onderwijs is dit 86%.¹²⁶

---

123 EMN en OECD, "[Responsibilities and access to rights](#)," oktober 2026.

124 Per augustus 2025, *ibid*.

125 NBP, "[The situation of migrants from Ukraine in Poland in 2025](#)," februari 2026, p. 27.

126 Een groot deel stroomt hierbij door naar regulier onderwijs: 80% in het primair onderwijs en 41% in het voortgezet onderwijs. De beperkte Nederlandse taalvaardigheid vormt echter vaak een stevige belemmering voor passend onderwijs en leidt geregeld tot frustratie bij leerlingen. De evaluatie van de wet tijdelijke onderwijsvoorzieningen onderstreept dat flexibiliteit in noodsituaties nodig blijft, maar dat voor de toekomst structurele oplossingen nodig zijn. Zie: Kamerbrief minister van OCW, "[Evaluatie Wet tijdelijke onderwijsvoorzieningen bij massale toestroom van ontheemden](#)," 18 december 2025; DUO, "[Weekoverzicht inschrijving Oekraïense leerlingen op scholen](#)," geraadpleegd 16 maart 2026; Koen van der Ven et al., "[Naar school in Nederland, de toekomst ongewis](#)," SEO, januari 2026.

Hoewel in de Kamerbrief¹²⁷ waarin het langetermijnbeleid verder wordt toegelicht ook toeleiding naar 'andere legale tijdelijke verblijfsstatussen' wordt genoemd, loopt Nederland hierin vooralsnog achter ten opzichte van andere lidstaten. Per mei 2025 waren bijna 5.000 mensen overgestapt op een alternatieve status, voornamelijk door werkvisa (1.750) en familiehereniging (1.830).¹²⁸

Bijna alle respondenten in Nederland zijn op de hoogte van de nieuwe transitiestatus voor na het einde van de RTB. Zij krijgen dit soort informatie over hun verblijf vooral via sociale media, met name TikTok, YouTube, Telegram en Instagram. Specifieke bloggers of influencers genieten veel vertrouwen. Daarnaast krijgen ze veel informatie via via, bijvoorbeeld via Oekraïense kennissen of vrijwilligers in de opvang. Nederlandse nieuwskanalen zoals NOS of overheidswebsites worden veel minder gebruikt.

Voor de meesten bieden de drie jaar voldoende tijd om de taal te leren, een passende baan vinden, financieel stabiel te worden en mogelijk toegang tot huisvesting regelen. De meeste respondenten begrijpen de voorwaarden die hierbij horen. In ieder geval voelen de drie jaar ruim aan, zeker vergeleken met de eerdere jaarlijkse verlengingen.

Een paar respondenten overwegen een werkvisum om in Nederland te blijven, maar ze ondernemen hier nog geen stappen voor, omdat de transitiestatus voor nu voldoende zekerheid biedt. Dit kan ook de relatief lage aantallen van werkvisa in Nederland helpen verklaren. Een asielaanvraag wordt door een enkeling als optie gezien, bijvoorbeeld als er na afloop van de beschermingsstatus geen huisvesting beschikbaar is. Ook hiervoor zijn voorlopig nog geen concrete stappen gezet.¹²⁹

Mogelijk EU-lidmaatschap

Een relevante factor om mee te nemen wanneer we kijken naar alternatieve statussen na verloop van de RTB is eventueel EU-lidmaatschap. Hoewel de

---

127 Daarnaast ontwikkelt Nederland een vrijwillig terugkeerprogramma dat aansluit bij de wederopbouw van Oekraïne: Ministerie van Asiel en Migratie, "[Verzamelbrief opvang Oekraïne](https://open.overheid.nl/documenten/9c983592-d48b-4d79-9826-4aaaf610b849/file)," 28 november 2025. <https://open.overheid.nl/documenten/9c983592-d48b-4d79-9826-4aaaf610b849/file>.

128 EMN en OECD, "[Responsibilities and access to rights](#)," oktober 2026.

129 Lena Wevers et al., "Beschermingsopdracht voor Oekraïners in Nederland," *Regioplan*, maart 2026.

Eurocommissaris Marta Kos erop aandringt dat lidmaatschap pas mogelijk is na volledige hervormingen, staat de EU onder sterke geopolitieke druk om Oekraïne sneller politiek te verankeren.¹³⁰ Desalniettemin hebben EU-lidstaten het door de Commissie opgebrachte ‘reverse enlargement’, waarbij Oekraïne al vóór afronding van het hervormingsproces versneld aan de EU-tafel zou komen,¹³¹ in maart van tafel gehaald. Meerdere lidstaten vinden versoepeling van procedures onacceptabel en willen onrealistische verwachtingen voorkomen.¹³² Oekraïne blijft wat hen betreft welkom, maar alleen via het reguliere toetredingsproces. Mobiliteit kan daarbij worden benut als strategische hefboom voor wederopbouw en stabiliteit, in plaats van als risicodossier te worden behandeld.¹³³ Circulaire mobiliteit van miljoenen ontheemden kan immers een win-win situatie opleveren door economische steun voor de EU én een forse boost voor de Oekraïense wederopbouw. Daarbij kan gedacht worden aan een model waarin visumvrij reizen wordt opgeschaald naar mobiliteit voor werknemers en dienstverrichters, met (wederkerig)¹³⁴ verblijf met beperkte rechten en strikte eigen bijdragen, vergelijkbaar met de RTB-status.

3.2.3 Terugkeerintenties en banden

De wens naar Oekraïne terug te keren is sinds de afgelopen rapportage stabiel gebleven – naar verwachting wil 43% van de ontheemden die in het buitenland verblijft uiteindelijk terug, (zie figuur 12) waarvan één op de drie alleen naar hun eigen regio. Eén op de vijf twijfelt.¹³⁵

---

130 Martin Fornusek, “[EU declines to speculate on Ukraine’s entry date amid reports of 2027 push](#),” the Kyiv Independent, 10 februari 2026.

131 Politico, “[5 steps to get Ukraine into the EU in 2027](#),” 10 februari 2026.

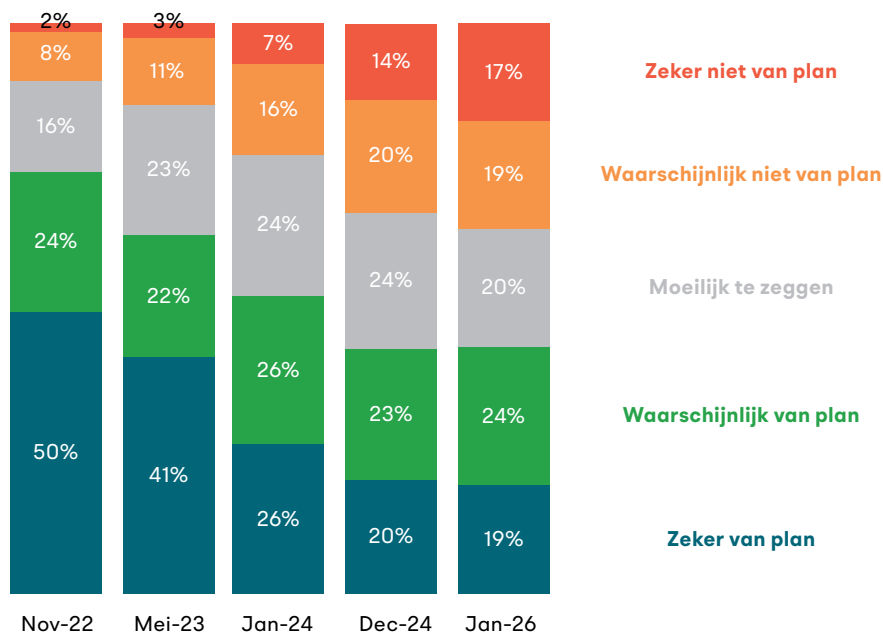
132 Leo Chiu, “[EU Reportedly Shelves Fast-Track Plan for Ukraine’s Accession](#),” Kyiv Post, 6 maart 2026.

133 Deze discussie sluit aan bij twee Clingendaelrapporten over kandidaat-landen in de Westelijke Balkan: Camille van Hees en Wouter Zweers, “[Labour migration and EU enlargement: Reconciling Dutch and Western Balkan priorities](#),” Clingendael, 13 maart 2025; Wouter Zweers, “[Albania’s EU Accession Sprint: Balancing Momentum, Reform, and EU Scrutiny](#),” Clingendael, 3 december 2025.

134 Dit geldt voor verblijf van Oekraïners in de EU en vice-versa tijdelijk verblijf van EU-burgers in Oekraïne.

135 Daarnaast kijken de meesten kijken vooral naar Kyiv (oblast en stad) voor terugkeer: Ippolitova et al., “[Ukrainian refugees](#),” CES, 26 februari 2026, p. 46.

Figuur 12 Terugkeerintenties van Oekraïense ontheemden (% respondenten)¹³⁶

In de overweging wel of niet terug te keren, spelen factoren in zowel Oekraïne als het gastland een rol. Recent onderzoek uit Duitsland stelt vast dat de situatie in Oekraïne daarbij vaak zwaarder meeweegt. Alleen een verbetering van de veiligheidssituatie is voor velen echter onvoldoende, daadwerkelijke vrede geeft vaak pas de doorslag voor de wens terug te keren.¹³⁷

¹³⁶ Ippolitova et al., “[Ukrainian refugees](#),” CES, 26 februari 2026, p. 46.

¹³⁷ Karelis Olivo Rumpf et al., “[The interplay between origin- and receiving-country conditions: experimental evidence on Ukrainian refugees’ return intentions](#),” 22 januari 2026; in het onderzoek van CES stelt 80% van de mensen met terugkeerintenties dat alleen een volledig einde van de oorlog voldoende is om terug te gaan: Ippolitova et al., “[Ukrainian refugees](#),” CES, 26 februari 2026, p. 46. De interviews in Nederland tonen echter aan dat de omstandigheden in Oekraïne een steeds kleinere rol speelt in de afwegingen voor ontheemden die al langer in Nederland verblijven: Lena Wevers et al., “Beschermsopdracht voor Oekraïners in Nederland,” Regioplan, maart 2026.

Factoren in Oekraïne die meespelen voor hogere terugkeerintenties blijven gelijk: naast veiligheid¹³⁸ dragen een hoger inkomen voor vertrek en sterkere banden met Oekraïne door bijvoorbeeld werk of onderwijs op afstand, of (financiële bijdragen aan) familie in Oekraïne bij aan de grotere wens terug te keren. De aanwezigheid van een partner in Oekraïne verdubbelt zelfs de kans.¹³⁹

Andersom vermindert de aanwezigheid van kinderen in het gastland de wens terug te keren, en zijn jongeren en mannen minder vaak hiertoe bereid. Dit staat in verband met in het gastland aanwezige opleidings- en werkmogelijkheden, een (bij jongeren) groter aanpassingsvermogen, en de dreiging van dienstplicht of sancties voor mannen bij terugkeer.¹⁴⁰ Daarbij is werkgelegenheid alleen niet bepalend, maar speelt vooral mee hoe het salaris in het gastland zich verhoudt met de salariskansen in Oekraïne.¹⁴¹

Ook de interviews in Nederland bevestigen dit beeld: hoewel de veiligheids-situatie in Oekraïne het vaakst reden was voor vertrek, zijn de opleidings- en ontwikkelingsmogelijkheden en de worteling van hun kinderen de belangrijkste factoren die bepalen of mensen willen blijven. Onzekerheid over de bescherm-status doet hier niet aan af:

“Al mijn plannen zijn hier, ik leef hier en wacht niet op goedkeuring om te mogen leven.”

“Mijn kinderen motiveren mij om te zoeken naar een veilig en ontwikkeld land om een leven op te bouwen en een toekomst te hebben.”

Daarbij zijn personen die hier al langer verblijven steeds meer gewend geraakt aan het leven hier, en worden zaken als corruptie vaker genoemd als reden niet

---

138 Daarbij heeft een plotselinge opslaaing van het conflict (*shocks*) een groter negatief effect op de terugkeerintentie dan de langdurig aanhoudende oorlog, met name bij mannen en bij ontheemden die om meer dan alleen veiligheidsredenen zijn gevlucht. Zie: Yuliya Kosyakova et al., [“War beyond borders: how military conflict in Ukraine shapes refugees’ settlement intentions abroad.”](#) *European Sociological Review*, 5 maart 2026.

139 Ippolitova et al., [“Ukrainian refugees,”](#) CES, 26 februari 2026, p. 53.

140 Ibid.

141 Zie hiervoor ook: Integration trajectories and future prospects: Vilde Hernes et al., [“Experiences and perceptions of Ukrainian refugees and municipal refugee services in Norway,”](#) NIBR, dec 2025, p.141; Andreas Ette et al., [“Settlement intentions of Ukrainian refugees in Germany: Adhering to social status back home or restarting again abroad?”](#) *Demographic research*, 13 maart 2026.

terug te keren. Sommigen zien terugkeer helemaal niet meer als optie omdat ze hun leven al in Nederland hebben gevestigd.

Toch kunnen moeilijke omstandigheden in het gastland, ook bij onveiligheid in Oekraïne, bijdragen aan hogere terugkeerintenties.¹⁴² Dit gaat dan met name om beperkte arbeidsmarktkansen, onderwijs en huisvesting. Het effect van voorzieningen lijkt beperkt: maar 19% van de respondenten die nu afhankelijk zijn van accommodatie- of financiële steun zou hierom eerder overwegen terug te keren naar Oekraïne, dit zijn met name ouderen. 18% van deze groep zou proberen naar een ander land te verhuizen.¹⁴³ Eerdere rapporten lieten echter al zien dat de kosten van een verhuizing vaak niet opwegen tegen het eventuele voordeel in voorzieningen, waardoor dit effect naar verwachting beperkt blijft.¹⁴⁴

Inzet op terugkeer

Om duurzame terugkeer te bevorderen, is het voor Nederland en andere Europese lidstaten essentieel om de diverse overwegingen binnen de heterogene groep ontheemden te begrijpen. Voor verschillende categorieën binnen deze groep spelen namelijk specifieke factoren een rol bij de beslissing om terug te keren. Zo is voor (jonge) mannen de opheffing van de dienstplicht en het ontbreken van sancties bij terugkeer vaak een cruciale voorwaarde.¹⁴⁵

Dit blijkt ook uit de interviews van Regioplan, waarbij ook ouders van jonge mannen hierdoor geen mogelijkheid zien voor terugkeer. De geïnterviewde recent aangekomen jonge mannen zien het mijden van de dienstplicht als belangrijkste rede van hun vertrek, en zullen hierom ook niet teruggaan als ze hiermee riskeren toch in dienst te moeten.

CES deelt ontheemden in hun onderzoek op in vier categorieën, wat de verschillende prioriteiten en intenties goed zichtbaar maakt. Ten eerste is er de categorie 'new life trajectory'. Deze groep bestaat vooral uit personen die al

---

142 Dit gaat dan bijvoorbeeld om het hebben van werk, huisvesting, veiligheid, arbeidsmarktkansen en een sociaal netwerk. Karelis Olivo Rumpf et al., "[The interplay between origin- and receiving-country conditions: experimental evidence on Ukrainian refugees' return intentions](#)," 22 januari 2026.

143 Van de ouderen zegt 62% terug te gaan bij stopzetten van voorzieningen, versus 19% op het totaal. Ippolitova et al., "[Ukrainian refugees](#)," CES, 26 februari 2026, p. 56.

144 Pronk et al., "[Geen weg terug? Oekraïense ontheemden tussen hoop en realiteit](#)," november 2025.

145 Ippolitova et al., "[Ukrainian refugees](#)," CES, 26 februari 2026, p. 50.

voor de invasie uit Oekraïne weg wilden wegens pessimisme over de economie en toekomst van Oekraïne. Zij zijn gemiddeld jonger, passen zich goed aan in het gastland, en zijn in grote mate economisch actief. Dit is de categorie waarin de terugkeerintenties het laagst zijn (12%) en het aandeel dat een alternatieve status bezit het hoogst is (58%).¹⁴⁶ Deze groep zal het moeilijkst zijn om te motiveren terug te keren. Hiervoor zijn structurele veranderingen in Oekraïne nodig, waardoor zij een vergelijkbaar economisch perspectief hebben na terugkeer.

Bij de interviews in Nederland is te zien dat het vertrouwen in zulke economische stabiliteit in Oekraïne verder afneemt bij mensen die al langer in Nederland verblijven:

“In Oekraïne wordt het alleen maar erger. We vergelijken het leven in Oekraïne met dat in Nederland en Oekraïne maakt voor ons geen kans.”

Daarnaast is er de categorie ontheemden ‘with strong ties’, met mensen die een sterke band met Oekraïne hebben onderhouden. Zij zijn mobieler en ondernemend, vaak economisch zelfstandig, en velen hadden voor vertrek een eigen bedrijf dat ze nu onderhouden vanuit het gastland – waarbij zij regelmatig geld naar Oekraïne versturen. De helft wil blijven, maar weinig hebben een alternatieve status geregeld. Deze categorie is vaker geneigd terug te keren bij gebrek hieraan.¹⁴⁷ Deze categorie noemt toetreding tot de EU of NAVO relatief het vaakst als motivatie voor terugkeer, wat verklaard kan worden door de institutionele veranderingen die hieraan verbonden zijn. Het kunnen onderhouden van banden met Oekraïne is essentieel, dus deze groep zal het meest gebaat zijn bij ontwikkelingen rondom remote werk en transnationale opties voor verblijf om gedeeltelijke of volledige terugkeer op termijn mogelijk te maken.

De derde categorie bestaat uit de ‘economically vulnerable’, die het vaak al voor vertrek economisch zwaar hadden, en in hun opvangland afhankelijk zijn van sociale voorzieningen en opvang. Veel ouderen vallen in deze groep. Ondanks relatief lage terugkeerintenties (28%) heeft maar een klein aandeel een alternatief gereed, gezien hun vaak precare situatie op de arbeidsmarkt.¹⁴⁸ Hierdoor bestaat het risico dat deze groep doormigreert of

---

¹⁴⁶ Ibid., p. 58-60.

¹⁴⁷ Ibid., p. 61-62.

¹⁴⁸ Ibid., p. 62-64.

noodgedwongen vroegtijdig terugkeert – zonder dat Oekraïne deze personen effectief kan ondersteunen. Dit terwijl deze groep de meeste steun nodig heeft bij terugkeer, en zicht op economisch perspectief zal bijdragen aan hun terugkeermogelijkheden.

Tot slot onderscheiden de onderzoekers de ‘*classic wartime refugee*’, waar relatief het grootste aandeel (39%) ontheemden onder valt. Zij hebben Oekraïne **alleen** wegens onveiligheid verlaten, relatief vaak uit bezet gebied. Deze groep integreert moeilijker en hun taalniveau blijft vaak achter. De meerderheid (63%) wil terug, maar wel vaak onder de voorwaarde dat ze naar hun eigen regio terug kunnen. Maar één op de tien heeft een alternatieve status geregeld, ze zijn ook sneller geneigd terug te keren bij gebrek hieraan.¹⁴⁹ Los van veiligheid hangt hun terugkeer naar verwachting meer af van het herstel van de fysieke infrastructuur dan van economische voorwaarden.

Hoewel duurzame terugkeer van belang is voor Oekraïne, kan noodgedwongen vroegtijdige terugkeer van kwetsbaren wegens het verlies van ondersteuning en hoge onderhoudskosten in het gastland tot negatieve effecten leiden, zowel voor de ontheemden als voor Oekraïne.¹⁵⁰ Een deel van de terugkeerders is dan ook weer van plan naar het buitenland terug te keren. Voor mensen die niet noodgedwongen terugkeren, bleken de emotionele verbondenheid met Oekraïne en familiebanden doorslaggevend. Toch spelen in deze gevallen ook problemen rondom re-integratie, vooral bij onmogelijkheid naar de eigen regio terug te keren.¹⁵¹

Om deze banden met Oekraïne te helpen onderhouden en te bevorderen, openen lidstaten samen met Oekraïne *Unity Hubs*. Recentelijk is de eerste volledig

---

149 Ibid., p. 65-67.

150 Voorbeelden uit andere conflictgebieden laten zien dat terugkeer op deze manier ook negatieve effecten op de economie kan veroorzaken. In Afghanistan had een te snelle terugkeer van grote groep op het moment dat het land hier nog niet klaar was, een afname van 4% GDP tot gevolg. Zie: UNHCR, [“UNHCR seeks support for solutions as 5.4 million Afghans return since late 2023,”](#) 13 februari 2026; Maria Shaidrova et al., [“Navigating Return: Understanding the Challenges and Well-Being of Ukrainians Coming Home Amid Conflict,”](#) OPORA, December 2025.

151 36% van de 7% terugkeerders (325.000) die weer weg wil, is van plan naar het buitenland terug te keren, zie: IOM, [“Returns report,”](#) januari 2026; Jussi S. Jauhiainen, [“Reintegration of War-Fleeing Ukrainians After Their Return to Ukraine,”](#) *International Migration*, januari 2026; Josef Novotný et al., [“Drivers of Return Plans Among Ukrainian War Refugees in Czechia: Challenging Common Assumptions and Refining the Theory,”](#) *Population, space and place*, 28 december 2025.

operationele *Unity Hub* geopend in Praag.¹⁵² *Unity Hubs* kunnen de kloof tussen diaspora en thuisland verkleinen door praktische hulp, gemeenschapsvorming en informatie over eventuele terugkeer aan te bieden.

Er bestonden al soortgelijke initiatieven. Zo ook in Nederland, hier bieden door burgers opgezette Oekraïense ‘sociale hubs’ laagdrempelige ontmoetingsplekken met praktische en psychosociale steun, waaronder taallessen, culturele activiteiten en informatiesessies.¹⁵³ Onderzoek toont aan dat deze vooral door vrijwilligers gerunde hubs goed aansluiten bij lokale behoeften, maatschappelijke participatie bevorderen en tegelijk de Oekraïense identiteit en band met het thuisland versterken, waardoor terugkeeropties openblijven.¹⁵⁴

Daarnaast staat Oekraïne voor bepaalde nationaliteiten nu ook dubbel staatsburgerschap toe. Hierdoor hoeven ontheemden na naturalisatie niet te kiezen tussen nationaliteiten en blijft de optie van terugkeer naar Oekraïne open.¹⁵⁵

Ook kan EU-lidmaatschap voor Oekraïne de bereidheid om terug te keren vergroten. Er geldt immers geen uiterste datum voor terugkeer zonder verlies van status, en hervormingen zijn een voorwaarde voor toetreding. Tegelijkertijd kan het EU-lidmaatschap ertoe leiden dat meer Oekraïners, met name mannen na de opheffing van de noodtoestand, naar de EU vertrekken voor werk. Hoewel dit een oplossing kan bieden voor kraptesectoren, kan het ook extra druk leggen op huisvesting, onderwijs en zorg.

3.3 Impact op doormigratie en terugkeer

Zoals te lezen is in de paragraaf ‘terugkeerintenties en banden’ is de hoogte van het voorzieningenniveau vaak niet doorslaggevend voor doormigratie. Velen hebben al geïnvesteerd in integratie in hun opvangland, wat ze niet zomaar op zouden geven.

---

152 ICMPD, “[ICMPD opens Ukrainian Consultation and Community Centre in Prague; the first fully operational Unity Hub](#),” 4 maart 2026; Interview Taskforce BMI, January 2026.

153 Laurens Klein Kranenburg et al., “[Opzet en bijdrage Oekraïense social hubs](#),” Ipsos I&O, december 2025.

154 Ibid.

155 Кабінет Міністрів України, [Постанова](#), nr. 1412, 5 november 2025.

Een verlies van status na het einde van de RTB zou hier eventueel verandering in kunnen brengen. Van de personen die geen alternatieve status gereed hebben, verwacht bijna de helft een werkvisum te kunnen verkrijgen. 37% denkt op humanitaire gronden een verblijfsrecht te krijgen.¹⁵⁶ Mocht dit niet lukken, zegt 34% van de bevroegde ontheemden die wil blijven in zo een geval naar een land te willen gaan waar een status wel mogelijk is. Dit zijn vooral mannen en jongeren. Daarnaast denkt 29%, vooral 50+-ers, dan terug te gaan naar Oekraïne, en 14% zou alleen tijdelijk terugkeren om het daarna opnieuw te proberen.¹⁵⁷

De daadwerkelijke doormigratie hangt hierbij ook af van de mogelijkheid in andere landen wél een status te verkrijgen. Vooralsnog hebben veel landen bij alternatieve statussen een minimale verblijfsduur ingesteld, en is een werkvisum alleen mogelijk bij een zeker salarisniveau dat zelfstandigheid verzekert – iets wat tijd nodig heeft.

Gezien het feit dat de uitblijvende veiligheid voor velen een obstakel is voor terugkeer, zal het overgrote deel voorlopig in de gastlanden willen blijven. Los van het behoud van een status speelt ook de afhankelijkheid van de mogelijkheid huisvesting te vinden. Vooral in Noord en West-Europa wil een groeiend aantal mensen niet meer terug en zoeken steeds meer ontheemden hierom andere gronden voor verblijf. Economisch herstel van Oekraïne en ontwikkelmogelijkheden voor hun kinderen zal voor hen voorwaarde zijn nog terug te keren. Daarbij worden institutionele hervormingen vaak genoemd als voorwaarde. Het zicht op EU-toetreding kan dan ook bijdragen aan het optimisme over Oekraïne en hiermee de wens terug te keren.

Tot die tijd zouden opvanglanden er goed aan doen het behoud van banden met het thuisland te stimuleren. Los van *unity hubs* kan hierbij gedacht worden aan het vergemakkelijken van werk op afstand in Oekraïne. Dit past ook bij de wens van een groeiend aantal dat hun toekomst in zowel Oekraïne als het gastland ziet. Zij kunnen een brugfunctie bieden tussen ontheemden en het land van herkomst, en tegelijkertijd bijdragen aan het economisch herstel.¹⁵⁸

---

156 Een relevante overweging hierbij is dat EU-lidstaten per juni 2026 verplicht zijn een intern vestigingsalternatief te overwegen bij asielaanvragen: Art. 8 Qualification [Directive](#) 2024; Ippolitova et al., “[Ukrainian refugees](#),” CES, 26 februari 2026.

157 20% is daarnaast bereid zonder papieren in het gastland te verblijven: Ippolitova et al., “[Ukrainian refugees](#),” CES, 26 februari 2026, p. 56.

158 Camila Arroyo en Amelie Kaupa, “[Ukraine Diaspora Engagement and Returnees’ Policy](#),” LSE Growth Lab, oktober 2025.

Conclusie

Gezien de voortgang van de uitputtingsoorlog in Oekraïne, lijkt er nu geen reden om aan te nemen dat de Oekraïense ontheemden op korte termijn terug kunnen of willen keren. Er is bij beide partijen nog voldoende voortzettingsvermogen voor de oorlog, terwijl de verschuiving van de prioriteiten van grote spelers, zoals de VS, ook in deze periode doorzette. Daarbij wordt de groep die terug wil kleiner naarmate de oorlog langer voortduurt.

Tegelijkertijd lijken er ook geen grote aantallen nieuwe aankomsten meer uit Oekraïne te komen, ondanks de zware winter. Het deel van de bevolking dat de wens tot vertrek al langer koesterde is immers al eerder vertrokken. Het deel dat is overgebleven heeft die wens in mindere mate, of ervaart een grotere drempel voor het vertrek. Deze situatie kan uiteraard nog wel veranderen, bijvoorbeeld in het geval van grote escalaties in het conflict of drastische verslechtingen in de leefbaarheid in Oekraïne. Ook bleek de afgelopen periode dat aanpassingen in het uitreisverbod voor mannen grote impact kunnen hebben: direct nadat Oekraïne mannen tot en met 22 jaar toestemming gaf het land te verlaten, was er een grote piek in het aantal aankomsten in Europa merkbaar.

Een nieuwe verlenging van de RTB – al dan niet met een beperktere omvang – is niet uitgesloten. Eindigt deze wel in maart 2027, dan hebben vooralsnog alleen Nederland en Polen plannen gedeeld voor een alternatieve verblijfs optie voor de gehele groep ontheemden. Andere lidstaten richten zich vooral op de overgang naar werkstatussen voor economisch zelfredzamen. Blijft het bij deze beperkte opties, dan dreigt een aanzienlijk aantal ontheemden, met name kwetsbare groepen, tussen wal en schip te raken. Zij die geen werk- of studiestatus kunnen verkrijgen, zouden dan zijn aangewezen op reguliere asielprocedures of mogelijk genoodzaakt zijn vroegtijdig terug te keren. Vroege terugkeer van vooral kwetsbare personen kan negatieve gevolgen hebben voor Oekraïne, omdat zij vaker afhankelijk zijn van steun en sociale voorzieningen.

Ook kan een ongelijk aanbod van mogelijkheden leiden tot meer secundaire migratie. Omdat de huidige alternatieve verblijfs opties eisen stellen aan de mate van arbeidsmarktintegratie of minimale verblijfsduur, zal het daadwerkelijke voordeel dat ontheemden hieruit kunnen halen beperkt blijven. Wel benadrukt dit de noodzaak van een gecoördineerde, Europese aanpak.

De heterogeniteit van de groep ontheemden laat tot slot zien dat terugkeer-stimulerend beleid, wanneer dit aan de orde komt, maatwerk vereist. Demografische factoren zoals familiesamenstelling, regio van herkomst en leeftijd, maar ook de mate van arbeidsmarktintegratie bepalen immers in belangrijke mate de mogelijkheden en voorwaarden voor veilige en duurzame terugkeer.